

Ministerie van Defensie

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag
de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Kazernestraat 52
2500 EA Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Onze referentie

MINDEF20250027193

*Bij beantwoording, datum,
onze referentie en
onderwerp vermelden.*

Datum 16 september 2025
Betreft Stand van Defensie najaar 2025

Geachte voorzitter,

Hierbij bieden wij u de Stand van Defensie najaar 2025 aan.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN DEFENSIE

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Ruben Brekelmans

Gijs Tuinman

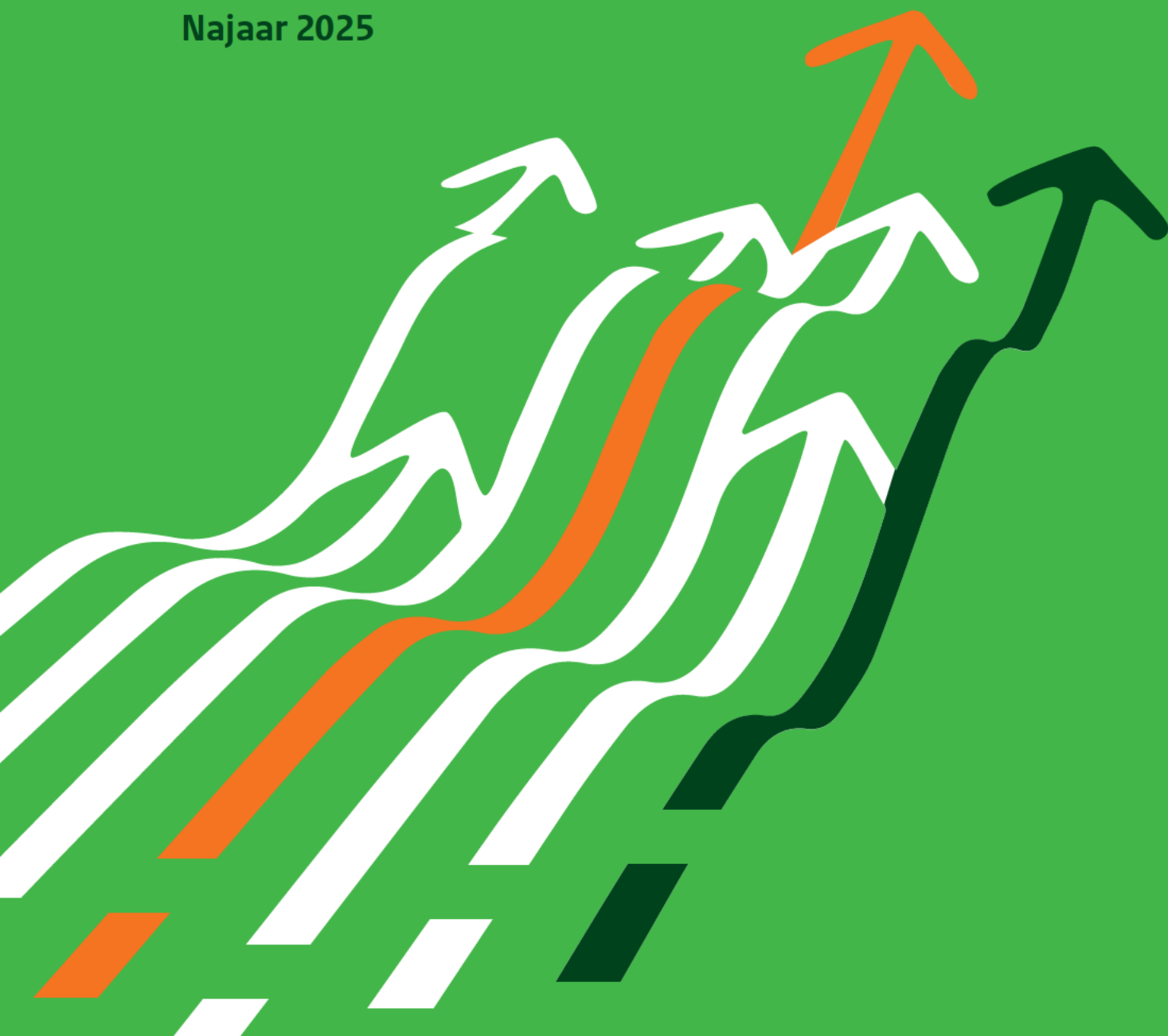

Ministerie van Defensie

Stand van Defensie

Bouwen aan een sterke en slimme krijgsmacht

Openbare versie
Najaar 2025

Inhoud

	Voorwoord	4
	Samenvatting Stand van Defensie najaar 2025	6
	Inleiding	9
	1 Besturen en commandovoering	11
	2 Vervullen personele behoefte	13
	2.1 Personeelsbestand	14
	2.2 Instroom en uitstroom van personeel	17
	2.3 Dienmodel	20
	2.4 Personele gereedheid	22
	2.5 Diverse vulling & iedereen doet mee	24
	3 Vervullen materiële behoefte	29
	3.1 Staat van het materieel	30
	3.2 Inzetvoorraden	32
	3.3 Industriebeleid en samenwerking	34
	4 Gereedstellen	37
	4.1 Geoefendheid	38
	5 Inzetten	41
	5.1 Inzet voor hoofdtak 1	44
	5.2 Inzet voor hoofdtak 2	46
	5.3 Inzet voor hoofdtak 3	48
	6 Ondersteunen	49
	6.1 Vastgoed en Ruimte	50
	6.2 Onvolkomenheid beveiliging militaire objecten	58
	Afkortingen	59

Voorwoord

Nederland heeft geen tijd te verliezen in het versterken van de gereedheid van onze krijgsmacht. We leven niet in oorlog, maar ook niet meer in vrede. Met de oorlog in Oekraïne en een grillig internationaal politiek klimaat waarbij de effectiviteit van dialoog aldoor afneemt, verkeert de wereld in een onzekere en complexe situatie. Dit vraagt om een krijgsmacht die paraat staat om de Nederlandse belangen te beschermen, datgeen wat ons dierbaar is. Het belang van een sterke en slimme krijgsmacht is dus urgenter dan ooit. Om tegenstanders af te schrikken en om ons Koninkrijk en NAVO verdragsgebied te verdedigen als dat nodig is. Dat kunnen en willen we niet alleen doen. Met onze bondgenoten staan we voor de veiligheid en de weerbaarheid van onze samenleving. Nu en in de toekomst.

In de Defensienota 2024 zijn de plannen voor Defensie voor de komende jaren uiteengezet. Zo bouwen we een Krijgsmacht die kan meebewegen met de bedreigingen van onze Nederlandse belangen. Defensie zit middenin de groei naar een kwalitatief sterkere, kwantitatief grotere en slimmere krijgsmacht. Daarmee krijgen we de benodigde schaalbare krijgsmacht met inzetgerede eenheden en strategische partnerschappen met bedrijven en overheden. Om de doelstellingen uit de Defensienota 2024 te realiseren met minimaal 2% bbp, heeft het demissionaire kabinet extra middelen aan Defensie toegekend met de Miljoenennota 2025 en in de Voorjaarsnota 2025. In deze Stand van Defensie toont de organisatie de voortgang hiervan over de eerste helft van 2025.

De gereedheid, inzetbaarheid en gevechtskracht moeten versneld omhoog. Defensie past zich aan om sterker te zijn. De krijgsmacht moet in staat zijn het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied te beschermen en verdedigen, en daarbij gereed zijn voor het conflict van de toekomst. Want naast de geopolitiek, zorgen ook technologische ontwikkelingen ervoor dat de krijgsmacht verandert. Zo gaan de ontwikkelingen op het gebied van AI, autonome systemen en quantumtechnologie zo snel dat we in een technologische wedloop zijn beland. Het zijn die technieken, die in de toekomst in belangrijke mate het strijdtoneel bepalen. Samenwerking met partners, bondgenoten en gelijkgestemden biedt schaalvoordelen, innovatiekracht en redundantie.

Daarbij is een industrie nodig die door schaal en snelheid kan voldoen aan de behoeftes van de krijgsmacht. De conflicten in de wereld tonen dat er niet alleen een gevecht plaatsvindt tussen strijdkrachten, maar ook een strijd tussen industrieën. We willen de Nederlandse defensie-industrie en die van onze bondgenoten versterken om te leveren wat nodig is voor onze krijgsmacht. Vraagbundeling is daarbij een belangrijk speerpunt. Alleen zo krijgen we een industrie die door schaal, snelheid en innovatie het verschil kan maken op het gevechtveld.

Defensie zet in op meer mensen, middelen en digitalisering. Onze mensen vormen de kern van onze organisatie. We willen een gevulde krijgsmacht met goed gekwalificeerd personeel waar de juiste middelen, munitie en huisvesting voor zijn geregeld. We groeien, maar willen nog sneller groeien om zo in staat te zijn onze taken uit te voeren en doelen te behalen. We vragen de samenleving om mee te doen. Iedereen is welkom en nodig bij Defensie. Dit moet uiteindelijk leiden tot een organisatie van minimaal 100.000 mensen, die zo nodig kan opschalen naar 200.000 in een oorlogssituatie.

Een groeiende organisatie heeft ook meer ruimte nodig om Nederland veilig te houden. Om onze militairen te kunnen laten trainen, te huisvesten en om opslag te hebben voor materieel en voorraden. Onze mensen blijven de kern vormen van onze organisatie.

De veiligheid en de weerbaarheid van onze samenleving zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Defensie, partners binnen en buiten de overheid en de samenleving. Voorbereid zijn op bekende en onbekende dreigingen zorgt voor brede weerbaarheid en is een effectieve vorm van afschrikking. Zo zorgen we samen voor een sterke en slimme krijgsmacht en een weerbare samenleving. Voor de vrijheid en veiligheid van Nederland, onze bondgenoten en partners. Waarden die ons dierbaar zijn, en moeten worden beschermd.

Minister van Defensie
Ruben Brekelmans

Staatssecretaris van Defensie
Gijs Tuinman

Samenvatting Stand van Defensie najaar 2025

Vervullen personele behoefte

Het vervullen van de personele behoefte blijft een prioriteit, maar Defensie heeft in de eerste helft van 2025 opnieuw stappen gezet in de goede richting. Per 1 juni 2025 is het personeelsbestand gegroeid naar meer dan 76.000 VTE'n, een toename van ongeveer 2.000 VTE'n ten opzichte van begin dit jaar. Deze groei is zichtbaar bij alle categorieën. Daarmee bevestigt Defensie haar aantrekkingskracht op de arbeidsmarkt. Hoewel deze ontwikkeling positief is, blijft het groeitempo achter bij de ambities zoals neergelegd in de Kamerbrief 'Onze mensen, onze toekomst' en daartoe zal Defensie dit jaar nog aanvullende maatregelen nemen.

Om de krijgsmacht daadwerkelijk inzetgereed en schaalbaar te maken, is aanpassing van bestaande organisatie en personeelsstructuren nodig. Defensie bouwt aan een vredes- en een oorlogsorganisatie. Om deze organisatie volledig te bemensen worden maatregelen uitgevoerd, zoals het nieuwe dienmodel en de wervende enquête voor zeventienjarigen, het opschalen van het Dienjaar, de Nationale Weerbaarheidstraining, het vergroten van de instructiecapaciteit, het schillenmodel en het vereenvoudigen van reorganisatieproces naar een defensie groei plan.

Vervullen materiële behoefte

De zorgwekkende geopolitieke omstandigheden maken verhoogde investeringen in de krijgsmacht urgent. Nederland investeert niet alleen fors in de krijgsmacht, maar ook in de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde technologische industriële basis (NLDTIB).

Gereedstellen

Gereedstellen is het proces waarmee eenheden worden voorbereid op inzet. Een eenheid is operationeel gereed (OG) wanneer ze voldoet aan de normen voor personele gereedheid (PG), materiële gereedheid (MG) en geoefendheid (GO) om de organieke taak uit te kunnen voeren.

Vanwege de internationaal verslechterde veiligheidssituatie is de focus verschoven naar hoofdtak 1 en richt Defensie zich op de rol van Nederland bij de collectieve verdediging van het NAVO-bondgenootschappelijk grondgebied. Nederland dient daarnaast ook het niet onder het NAVO-bondgenootschap vallende grondgebied van het Koninkrijk te kunnen verdedigen.

De defensieonderdelen hebben afgelopen periode hun geplande gereedstellingsprogramma's succesvol doorlopen. Om gereed te zijn voor het grootschalig optreden, blijft er behoefte aan meer fysieke en virtuele ruimte. Daarom werken we aan de Wet op de defensiegereedheid (WodG).

Inzet

De krijgsmacht heeft in de afgelopen periode voldaan aan haar taken en blijft daarmee een betrouwbare partner voor onze bondgenoten en andere departementen. Defensie heeft bijgedragen aan *enhanced Forward Presence* (eFP) in Litouwen en een F-35 detachement heeft in Estland en de Baltische regio bijgedragen aan de bescherming van het NAVO-luchtruim.

De steun aan Oekraïne wordt onverminderd voortgezet en heeft hoge prioriteit. Defensie continueert de ondersteuning van Oekraïne met noodzakelijke leveringen van munitie en materieel aan Oekraïne en trainingen en opleidingen voor Oekraïens personeel.

Ondersteunen

Ondersteuning is randvoorwaardelijk voor een sterke krijgsmacht. Goede ondersteuning maakt de krijgsmacht wendbaarder en meer schaalbaar. Defensie heeft vastgoed en voldoende ruimte nodig om te oefenen, te varen en te vliegen om de krijgsmacht te ondersteunen bij de uitvoering van de grondwettelijke defensietaken.

De interne en externe omstandigheden zijn zodanig veranderd dat de aanpak uit het Strategisch Vastgoedplan van 2 december 2022¹ niet meer aansluit bij de huidige behoeften van de defensieorganisatie. Defensie heeft sinds kort een Commandopost Vastgoed – zij zullen ondermeer, naar verwachting eind 2025, een nieuw strategisch vastgoedplan opleveren met kaders voor de vastgoedketen. Door op korte termijn te focussen op operationele gereedheid en de eerste hoofdtaak van Defensie, streeft Defensie ernaar haar vastgoedportefeuille te laten aansluiten op de organisatie-doelstellingen, de operationele gereedstelling en de actuele behoeften in een veranderende wereld.

Defensie investeert in meer mensen, meer training, meer materieel en meer activiteiten. Dit vraagt om extra ruimte voor defensieactiviteiten (fysieke, milieu- en geluidsruimte). Het in beeld brengen, integraal afwegen en borgen van deze benodigde ruimte gebeurt in het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD). Omdat deze ruimtevrage de leefomgeving van veel mensen kan raken en deze ook kan knellen met andere ruimtelijke opgaven, is in het NPRD veel aandacht voor participatie en bestuurlijk overleg. In mei 2025 heeft het kabinet het ontwerp-NPRD aan de Tweede Kamer gestuurd².

Defensie werkt aan het oplossen van de onvolkomenheden uit de verantwoordingsonderzoeken van de Algemene Rekenkamer (AR). Het realiseren van verbeteringen in de interne bedrijfsvoering is verder geïntensiveerd om de onvolkomenheden op te lossen, waarbij in het bijzonder de aandacht voor de beveiliging van militaire objecten is vergroot.

Defensie transformeert naar een hoogwaardige technologische en moderne organisatie met een snel reactievermogen en groot aanpassingsvermogen. Het gevecht van de toekomst wordt bepaald door data. Door te handelen op basis van de beste informatie vergroten we onze gevechtskracht. Daarom wordt ook in de komende jaren extra in IT geïnvesteerd. Technologische ontwikkelingen op gebieden als AI, Cloud, Cyber en autonome wapensystemen bieden Defensie nieuwe mogelijkheden om effectiever, flexibeler, veiliger en schaalbaarder te worden. Deze ontwikkelingen bieden Defensie nieuwe mogelijkheden, maar introduceren ook nieuwe bedreigingen. De digitale transformatie van Defensie moet multidomein operaties faciliteren en de interoperabiliteit, het situationeel bewustzijn en besluitvorming verbeteren. Naast het adopteren van technologische ontwikkelingen zijn digitale weerbaarheid en digitale soevereiniteit belangrijke prioriteiten. Voor de zomer 2025 heeft Defensie de Digitale Transformatie Strategie gepubliceerd, welke de aankomende periode wordt uitgewerkt in concrete maatregelen.

¹ Kamerstuk 36 124, nr. 12

² Kamerstuk 36 592, nr. 17

Inleiding

De Stand van Defensie (SVD) is een geïntegreerd verantwoordingsdocument dat sinds begin 2023 twee keer per jaar (met Verantwoordingsdag en Prinsjesdag) naar de Kamer wordt gestuurd¹ en daarmee meerdere rapportages vervangt. Zo rapporteert Defensie over de voortgang van de doelstellingen. We zijn transparant waar het kan en vertrouwelijk waar dat moet. De informatie in deze SVD overziet de eerste helft van 2025. De kwantitatieve informatie heeft een standdatum van 1 juni 2025.

¹ a. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/toezeggingen/detail?id=TZ202209-104&did=TZ202209-104>

b. Kamerbrief 'Rapporteren voortgang bouwen aan een toekomstbestendige krijgsmacht' d.d. 15/11

Defensie rapporteert in de SVD over de opgedragen taken. We bieden hierbij een set van gegevens aan die naast kwalitatieve teksten ook bestaat uit kritieke prestatie-indicatoren (KPI's), indicatoren en kengetallen. De SVD is ontstaan door reguliere en periodieke rapportages te integreren. Het oogmerk is om de voortgang van Defensie op de verschillende thema's en onderwerpen beter inzichtelijk te maken, dit maakt de samenhang beter zichtbaar.

De Stand van Defensie bestaat uit twee delen: een openbaar deel en een vertrouwelijk deel. In het vertrouwelijke deel wordt meer gedetailleerde informatie gegeven over de gereedheid van de krijgsmacht. Vanwege de strategische en vertrouwelijke aard van de inhoud van dit document is dit document gelabeld als departementaal vertrouwelijk.

Rapportage in ontwikkeling

In de SVD is een balans gevonden tussen het aanpassen op actuele ontwikkelingen en het behouden van continuïteit, zodat de Tweede Kamer op een consistente wijze geïnformeerd wordt over Defensie.

We zijn transparant waar het kan en vertrouwelijk waar dat moet. De SVD geeft namelijk niet alleen de Tweede Kamer inzicht hoe vergevorderd Defensie is met de voortgang van haar doelstellingen, maar ook onze tegenstanders. De voortdurende geopolitieke spanningen en de uitdagingen voor de veiligheid van Nederland nemen alsmaar toe. Als Defensie hebben we niets te verbergen, maar we hebben wel iets te beschermen. Juist om onze open en democratische rechtstaat te beschermen, zullen we minder open moeten zijn. Bepaalde informatie, die eerder in het openbare deel is opgenomen, wordt verplaatst naar de vertrouwelijke bijlage. Deze overweging is onderdeel van een bredere transitie waar Defensie, in samenspraak met uw Kamer en andere departementen, de juiste balans tussen transparantie en vertrouwelijkheid wil vinden en dit gaat gelden voor alle toekomstige rapportages en andere documenten die Defensie met uw Kamer deelt maar betreft ook hoe andere departementen over Defensie rapporteren (bijv. Jaarverslag van het ministerie van Financiën). Wat betreft deze SVD kan ik niet uitsluiten dat sommige informatie terug te vinden is in al verstuurd rapportages.

Paragraaf 2.6 Werkbeleving is in deze SVD niet opgenomen. In de SVD voorjaar 2025 zijn reeds de meest recente onderzoeksresultaten gerapporteerd.

Leeswijzer

Het algemene beeld is geschetst in de samenvatting en appreciatie. Daarop volgen de hoofdstukken conform de structuur van de waardeketen van Defensie. Waar beschikbaar wordt de rapportage ondersteund door indicatoren, kengetallen en een kwalitatieve toelichting.

Waar relevant wordt een onderwerp afgesloten met een 'groeiparagraaf', daarin geven we aan hoe de rapportage zich op dit onderwerp verder zal ontwikkelen.

1 Besturen en commandovoering

In dit hoofdstuk rapporteert Defensie over de verbondenheid van Defensie met de Nederlandse samenleving die door de groei van de organisatie alleen maar toeneemt. Daarnaast ziet dit hoofdstuk toe op de thema's Europese en internationale samenwerking evenals onderzoek en innovatie die van belang zijn voor een sterke en slimme krijgsmacht.

In deze SVD is dit hoofdstuk niet opgenomen. Voor veel rapportage-onderwerpen is halverwege het jaar onvoldoende nieuwe informatie beschikbaar. De volgende SVD, welke over heel 2025 zal rapporteren, zal volgend jaar met Verantwoordingsdag worden aangeboden. In die SVD nemen we alle rapportage onderwerpen op.

2 Vervullen personele behoefte

Defensie heeft voldoende mensen nodig om de uit de Grondwet voortvloeiende hoofdtaken uit te voeren. Defensie heeft daarom als doel mensen te behouden, binden en inspireren.

Dit hoofdstuk gaat in op het vervullen van de behoefte van Defensie aan personeel. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen daarvoor aan de orde:

- Personeelsbestand
- Instroom en uitstroom van personeel
- Dienmodel
- Personele gereedheid
- Diverse vulling en iedereen doet mee

Vervullen personele behoefte

2.1 Personeelsbestand

Doelstelling

Het personeel van Defensie is onze grootste kracht. Zoals uiteengezet in de Kamerbrief ‘Onze mensen, onze toekomst; meer, beter en sneller’¹ wisten we al dat de schaalbare krijgsmacht meer menskracht nodig zal hebben. Meer dan nu op de been kan worden gebracht. We zien daarnaast dat door reeds genomen maatregelen, zoals het Dienjaar, het personeelsbestand weliswaar groeit, maar niet snel genoeg. Daar komt bij dat Defensie, met het oog op het huidige dreigingsbeeld, nog sneller dan aanvankelijk gepland moet kunnen groeien. Daarnaast moet Defensie ook kunnen veranderen van een organisatie die vooral was ingericht op het kunnen uitvoeren van missies in het kader van de tweede hoofdtaak naar een organisatie die voortdurend inzetgereed is. Defensie wil die nieuwe organisatie in 2030 of zoveel eerder als mogelijk hebben gerealiseerd.

Daarom werkt Defensie toe naar een omvangrijke personele uitbreiding: in 2030 moet de organisatie volledig gevuld zijn met in totaal 100.000 mensen. Een verdere opschaling en mobilisatie van het personele bestand is noodzakelijk in geval van een crisis- of oorlogssituatie of in de aanloop daarnaartoe.

Deze koerswijziging betekent een fundamentele verandering van het organisatiemodel. In 2027 moet de structuur van een vredes- en oorlogsorganisatie gereed zijn. Daarmee legt Defensie het fundament voor duurzame schaalbaarheid. Deze schaalvergroting vraagt niet alleen om meer instroom, maar ook om een fundamentele herinrichting van de organisatie en personeelsstructuur. Deze veranderopgave is misschien wel de grootste waar Defensie voor heeft gestaan sinds het opschorten van de opkomstplicht en de omslag naar een beroepsleger.

Defensie bouwt een schaalbare krijgsmacht. Modelmatig krijgt de schaalbare krijgsmacht vorm door de huidige organisatie binnen de kaders van het beschikbare defensiebudget door te ontwikkelen naar een vredes- en oorlogsorganisatie. De vredesorganisatie bevat naast de huidige organisatie het extra personeel, de uitrusting, het vastgoed en het materieel dat nodig is om de mobilisabele eenheden die deel uitmaken van de oorlogsorganisatie op te leiden en gereed te stellen. Met de in- en doorstroomsporen van het dienmodel zorgt Defensie voor structureel voldoende en flexibele bemensing. De eenheden bestaan uit een mengeling van beroepsmilitairen, reservisten en burgers die in wisselende samenstellingen worden ingezet.

¹ Zie Kamerbrief 24 maart 2025 kenmerk 2025D12577

Om de beoogde groei te realiseren, moet de jaarlijkse instroom fors toenemen en moet de uitstroom beperkt blijven. Defensie neemt daarom grootschalige aanvullende maatregelen. Het Dienjaar is versneld opgeschaald en Defensie gaat dit najaar van start met weerbaarheidstrainingen waarbij deelnemers na een korte opleiding van ongeveer drie maanden reservist kunnen worden. Daarnaast werkt Defensie samen met onderwijsinstellingen aan het invoeren van een militaire minor. Samen met deze onderwijsinstellingen gaat Defensie uitstromende beroepsmilitairen meer actief benaderen om reservist te worden. En ook werkt Defensie aan het invoeren van een (vrijwillige) enquête om de instroom te verhogen. De overige maatregelen worden in de hierboven genoemde Kamerbrief 'Onze mensen, onze toekomst' beschreven.

Later dit jaar ontvangt de Kamer een brief met daarin een nadere uitwerking van de verschillende maatregelen en twee keer per jaar via de Stand van Defensie wordt de Kamer op de hoogte gehouden van de voortgang.

Personele samenstelling Defensie in VTE'n

	2022	2023	2024	Realisatie t/m mei 2025
Beroepsmilitair	41.290	41.651	42.975	43.667 (+692)
Reservist	6.540	7.081	7.764	8.226 (+462)
Burger	19.570	21.258	23.594	24.451 (+857)
Defensie	67.400	69.990	74.333	76.344 (+2.011)

Toelichting

Ten opzichte van 1 januari 2025 is het personeelsbestand gegroeid met 2.011 VTE'n. Deze groei komt tot stand doordat het reservistenbestand (inclusief dienjaarmilitairen) is gegroeid met 6,0%. Het burgerpersoneelsbestand groeide daarnaast met 3,6% en het bestand met beroepsmilitairen met 1,6%. De stijging van het bestand beroepsmilitairen en reservisten blijft achter bij de ambitie. In de resterende zeven maanden van 2025 moet er nog een groei van circa 2.300 beroepsmilitairen en circa 700 reservisten gerealiseerd worden.

Voor het bemensen van de mobilisabele eenheden heeft Defensie grote aantallen reservisten nodig. Zonder voldoende reservisten is de opschaling naar een goed functionerende oorlogsorganisatie niet mogelijk. De huidige groei vormt daarom een solide basis voor verdere opschaling in de komende jaren.

Voor het realiseren van de groei doelstellingen zet Defensie in op het versnellen van de instroom en het verbeteren van het behoud van onze mensen. De modernisering van de arbeidsvoorwaarden en rechtspositie van reservisten is daarbij een belangrijke instrument. Voor burgerpersoneel blijft de belangstelling hoog. Gericht werven is nodig om deze trend vast te houden. Verdere groei is daar echter niet voorzien, omdat het burgerbestand meer dan volledig is gevuld.

Vervullen personele behoefte

Externe inhuur

Externe inhuur (€ x 1000)	t/m juni 2025
1. Interim-management	5.913
2. Organisatie- en formatieadvies	12.516
3. Beleidsadvies	1.463
4. Communicatieadvisering	949
Beleidsgevoelig	60.842
5. Juridisch advies	145
6. Advisering opdrachtgevers automatisering	94.719
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie	338
(Beleids)ondersteunend	95.203
8. Uitzendkrachten (formatie en piek)	56.347
Ondersteuning bedrijfsvoering	56.347

Toelichting

Per 1 juni 2025 heeft Defensie 5.852 medewerkers ingehuurd. Ten opzichte van 1 januari 2025 is dit aantal gegroeid met 708 medewerkers (13,8%). Defensie bewaakt de risico's bij externe inhuur via vaste stappen, zoals een screening vooraf, toetsing van de noodzaak en periodieke evaluatie van lopende contracten. Zo zorgen we ervoor dat inhuur betrouwbaar, veilig en doelmatig blijft.

Groeiparaagraaf

Defensie rapporteert met ingang van deze SVD halfjaarlijks over externe inhuur conform de motie van het lid Nordkamp.²

² Nummer 36 740 x Jaarverslag en Slotwet Ministerie van Defensie, motie 6, van het lid Nordkamp, 11-06-2025, aangenomen 17-06-2025.

2.2 Instroom en uitstroom van personeel

Doelstelling

Het plancijfer bij beroepsmilitairen voor 2025 is 6.969 VTE'n voor de instroom en 3.363 VTE'n voor de verwachte uitstroom. Bij burgers betreft dit een planmatige instroom van 2.800 VTE'n en een verwachte uitstroom van 1.755 VTE'n.

Beroepsmilitairen

	2021	2022	2023	2024	t/m mei 2025
Realisatie instroom	3.941	3.404	3.800	4.326	2.076*
Plancijfer instroom	5.276	4.417	5.348	6.217	6.969
% realisatie	74,7%	77,1%	71,1%	69,6%	29,8%

	2021	2022	2023	2024	t/m mei 2025
Realisatie uitstroom	3.271	3.681	3.402	3.089	1.376*
Plancijfer uitstroom	3.016	3.471	3.955	3.538	3.363
% realisatie	108,5%	107,7%	86,0%	87,3%	40,9%

*Betreft de realisatie van de eerste vijf maanden van 2025. Het plancijfer 2025 gaat over het gehele jaar.

Toelichting

De instroom van beroepsmilitairen betreft in de eerste vijf maanden van 2025 2.076 VTE'n. Ten opzichte van het plancijfer is de instroom voor 29,8% gerealiseerd. Hoewel de instroom toeneemt, leidt dit naar verwachting niet tot het behalen van de beoogde doelstelling voor geheel 2025.

De realisatie van de uitstroom voor beroepsmilitairen betreft in de eerste vijf maanden van 2025 1.376 VTE'n, dit is 40,9% van de verwachte uitstroom voor geheel 2025. De uitstroom bestaat uit reguliere³ en irreguliere uitstroom. Defensie beperkt de irreguliere uitstroom met gerichte maatregelen. De uitstroom is onder andere afgenomen dankzij de vaste aanstelling voor manschappen en onderofficieren. Defensie maakt daarnaast loopbaanafspraken en kent bindingspremies toe om de uitstroom verder te beperken. Ten aanzien van het terugdringen van de irreguliere uitstroom⁴ focust Defensie op het terugdringen van ontslag op eigen verzoek. Hiertoe maken we onder andere loopbaanafspraken, bieden we vaste aanstellingen aan en wijzen premies toe. In de eerste vijf maanden van 2025 betrof het ontslag op eigen verzoek 535 VTE'n. Dit betreft een daling met 1,7% ten opzichte van dezelfde periode in 2024 en met 17,1% ten opzichte van dezelfde periode in 2023.

³ Reguliere uitstroom betreft de uitstroom die vanuit het oogpunt van Defensie op een gepland of verwacht moment plaatsvindt (o.a. leeftijdsontslag, pensioenontslag, opleidingsverloop, contracteinde of overtoolligheidsontslag).

⁴ Irreguliere uitstroom betreft de uitstroom die vanuit het oogpunt van Defensie onverwacht en ongewenst is (o.a. ontslag op eigen verzoek, ontslag op medische indicatie, overlijden).

Vervullen personele behoefte

De nieuwe arbeidsmarktcampagne Tijd voor Defensie slaat aan. Van maart t/m mei 2025 werden ruim 900.000 websitebezoeken per maand geregistreerd en steeg de conversie naar voltooide sollicitaties met 25%.

Om de instroom te verhogen neemt Defensie aanvullende maatregelen. Naast de benoemde maatregelen zet Defensie ook in op het verbreden van de doelgroep qua leeftijd en achtergrond waarbij het credo in beginsel is dat bij Defensie plaats is voor iedereen. Verder wil Defensie het proces van selecteren en keuren zo efficiënt mogelijk laten verlopen en ervoor zorgen dat zo min kandidaten kwijtraken in het proces. Een van de maatregelen hierbij is het intensiveren van de samenwerking met externe partners, bijvoorbeeld door de inhuur van extra externe keuringscapaciteit, zoals bedrijfsartsen.

Daarnaast werkt Defensie aan snellere kwalificatie van herintreders en nieuwe instromers. Ook is er aandacht voor het op orde brengen van de randvoorwaarden zoals voldoende opleidingscapaciteit, kleding, legering en uitrusting.

Burgerpersoneel

	2021	2022	2023	2024	t/m mei 2025
Realisatie instroom	1.827	1.974	3.137	3.881	1.554*
Plancijfer instroom	910	961	2.128	1.636	2.800
% realisatie	200,8%	205,4%	147,4%	237,2%	55,5%

	2021	2022	2023	2024	t/m mei 2025
Realisatie uitstroom	1.499	1.512	1.613	1.512	745*
Plancijfer uitstroom	971	836	1.086	1.567	1.755
% realisatie	154,4%	180,9%	148,6%	96,5%	42,4%

*Betreft de realisatie van de eerste vijf maanden van 2025. Het plancijfer 2025 gaat over het gehele jaar.

Toelichting

De instroom van burgerpersoneel betreft in de eerste vijf maanden van 2025 1.554 VTE'n. Ten opzichte van het plancijfer is de instroom voor 55,5% gerealiseerd. Hoewel het plancijfer instroom voor geheel 2025 bijna 1.200 VTE'n hoger is dan in 2024, wordt ook in 2025 een overrealisatie van de instroom verwacht.

Eén van de verklaringen voor de realisatie van het burgerbestand is dat defensieonderdelen burgerpersoneel werven voor de vulling van beroepsmilitaire arbeidsplaatsen waarbij geen specifieke militaire kennis noodzakelijk is. Daarbij maken de defensieonderdelen als gevolg van de Defensienota 2024 nieuwe arbeidsplaatsen aan.

Gekeken naar de uitstroom van burgerpersoneel zijn in de eerste vijf maanden van 2025 745 VTE'n uitgestroomd, dit betreft 42,4% van de verwachte uitstroom voor geheel 2025. Er is sprake van een toename in het aantal burgermedewerkers dat met pensioen is gegaan (+ circa 70 VTE'n). Het ontslag op eigen verzoek is afgenomen.

Reservisten

	2021	2022	2023	2024	t/m mei 2025
Realisatie instroom	1.077	815	1.386	1.808	1.046
Realisatie uitstroom	809	837	915	1.082	649

Toelichting

Defensie heeft minder reservisten aangesteld dan beoogd. Echter, er zijn wel meer reservisten behouden dan verwacht. In de eerste vijf maanden van 2025 zijn er circa 400 VTE'n meer reservisten ingestroomd dan uitgestroomd. Het positieve saldo is voornamelijk het resultaat van de instroom vanuit het *Dienjaar* en *Defensity College* (zie paragraaf Dienmodel). Deelnemers aan deze programma's worden tot op heden aangesteld als reservist. Een groot deel van de deelnemers stroomt door als beroepsmilitair of burger. Hierdoor groeit het vaste personeelsbestand, maar veroorzaakt het ook uitstroom uit het reservistenbestand. Om het aantal reservisten op te schalen, hebben we het burgerpersoneel van Defensie benaderd om hun animo te inventariseren om reservist te worden. Daarnaast benaderen we binnenkort beroepsmilitairen die reeds zijn uitgestroomd met de vraag om reservist te worden of weer terug te keren en vragen we vertrekkende beroepsmilitairen in een exitgesprek om reservist te worden.

Het beperkte aantal beschikbare functies voor reservisten verklaart deels de onderrealisatie. Dit hangt samen met het huidige organisatieontwerp. De beoogde oplossing ligt in het verder ontwikkelen van een mobilisabele schil. Door het in kaart brengen van een oorlogsorganisatie ontstaan nieuwe mogelijkheden om reservisten in te zetten. Een groot aantal van de reservisten zal uitsluitend op een functie in de oorlogsorganisatie worden geplaatst. Zij zullen voor een groot deel worden ingezet voor *Host Nation Support* en alles wat nodig is voor de territoriale verdediging binnen Nederland (inclusief onder andere de bescherming van vitale infrastructuur, logistiek en bevoorrading).

In de komende jaren zet Defensie in op versterking van de instroom van reservisten, onder andere door de nationale weerbaarheidstraining (NWT), de landelijke wervende enquête (17 tot en met 27-jarigen), het benaderen van oud-beroepsmilitairen en gerichte recruitment van civiele deskundigen. Deze werving gebeurt onder andere via samenwerkingen met onderwijsinstellingen, regionale werkgeversnetwerken en vakorganisaties. Dienjaarmilitairen worden in de toekomst niet meer gerekend tot het reservistenbestand. In 2024 is overeenstemming bereikt met de vakcentrales over een nieuwe aanstellingsvorm voor dienjaarmilitairen. Aansluitend is het wetgevingstraject hiervoor gestart. Vanaf 2026 worden dienjaarmilitairen tijdelijk aangesteld als beroepsmilitair.

Groeiparagraaf

Dienjaarmilitairen en *Defensity College*-studenten worden nu nog meegeteld onder het reservistenbestand. Vanaf de volgende SVD is het streven om een uitsplitsing te maken van de dienjaar militairen en *Defensity College*-studenten uit het reservistenbestand.

Vervullen personele behoefte

2.3 Dienmodel

Doelstelling

Het dienmodel omvat alle in- en doorstroommogelijkheden binnen Defensie. Naast de reguliere instroom zijn het Dienjaar, de Nationale Weerbaarheidstraining en *Defensity College* onderdeel van het dienmodel. Met de introductie van een nieuw dienmodel beoogt Defensie de doorstroom tussen de sporen te vereenvoudigen en te versnellen. Zodoende versterkt Defensie de arbeidsmarktpositie voor beroepsmilitairen, reservisten en burgers. Daardoor probeert Defensie personeel langer aan de organisatie te binden.

Het Dienjaar is een laagdrempelig programma dat een brede doelgroep de kans biedt om op vrijwillige basis een jaar lang mee te draaien als militair. Het is een unieke mogelijkheid om kennis te maken met de krijgsmacht, waardevolle ervaring op te doen en een significante persoonlijke en professionele ontwikkeling door te maken. Na afloop kunnen de deelnemers doorstromen als beroepsmilitair, burger of reservist. Binnen het reguliere traject worden jongeren (18-27 jaar) na een opleiding van circa tien weken gedurende de rest van het jaar ingezet als matroos, soldaat of marechaussee binnen de Defensieonderdelen. Daarnaast bestaat er een specialistisch maatwerk traject voor kandidaten met relevante kennis en/of werkervaring.

Het Dienjaar is een innovatief concept voor het binden van mensen die nog aan de begin van hun loopbaan staan en specialisten met relevante kennis en/of werkervaring aan de krijgsmacht. Deelname aan dit programma is gebaseerd op intrinsieke motivatie en vrijwilligheid. Het Dienjaar heeft vijf doelstellingen:

1. Een additioneel instroomspoor vormen voor beroepsmilitairen.
2. Waar mogelijk een directe bijdrage leveren aan personele gereedheid.
3. Doorstroom van deelnemers na afloop van het Dienjaar naar een aanstelling als beroepsmilitair of burger, of behouden als reservist.
4. Verrijking van het reservistenbestand.
5. Versterking van de band tussen Defensie en samenleving.

De Nationale Weerbaarheidstraining (NWT) is een laagdrempelig, schaalbaar en aanbodgedreven instroommodel ten behoeve van de vulling van de oorlogsorganisatie als reservist. Gedurende de tien weken durende training worden de deelnemers opgeleid als reservist binnen Defensie. Daarna stromen ze in principe door binnen de oorlogsorganisatie als reservist. Tegelijkertijd vergroten zij hun persoonlijke weerbaarheid en leveren ze een bijdrage aan de nationale veiligheid.

Defensity College is een parttime programma voor studenten in het hoger onderwijs, waarbij zij naast hun studie als militair werkstudent werkzaam zijn bij Defensie. Studenten volgen een verkorte militaire opleiding en worden vervolgens ingezet binnen hun studierichting, bijvoorbeeld op juridisch, medisch of technisch terrein.

Defensity College draagt tot 2030 jaarlijks bij aan militaire werkstudenten met HBO- en WO-niveau met als doel een continue omvang van 450 werkstudenten te hebben. De continue omvang blijft stabiel conform gemaakte afspraken over de begroting van *Defensity College*. De verbinding met onderwijsinstellingen wordt verdiept, onder andere via militaire *minors* en een MBO-convenant met extra stageplekken en *skills labs*.

Realisatie dienmodel

	2024	t/m mei 2025	Doel 2025	Doel 2030
Dienjaar	521	417	1.750	1.500
Nationale Weerbaarheidstraining	0	0	250	2.500
Defensy college	407	462	450	450

Toelichting

Sinds de start van het Dienjaar in 2023 zijn circa 1.100 deelnemers aangesteld. Van de beoogde 1.750 dienjaarmilitairen en 250 Nationale weerbaarheidstraining in 2025 zijn er reeds 417 gestart met het Dienjaar en zijn er nog 90 gereed voor aanstelling. Er lijken ruim voldoende kandidaten te zijn om de opkomsten te vullen. In augustus is er een piekmoment in de opkomst van Dienjaarmilitairen. De planning van instroom van 1.750 Dienjaarmilitairen is uitdagend. *Defensy College* is de beoogde doelstelling voor 2025 inmiddels al gepasseerd.

Defensie werkt gericht aan het versterken van de inzetbaarheid van deze groep. In overleg met de vakcentrales is een passende aanstellingsvorm ontwikkeld die na het doorlopen van een wetgevingstraject ingevoerd kan worden. We streven ernaar dit wetgevingstraject voor het eind van dit jaar af te ronden. Het voorstel ligt nu voor aan de Raad van State. Na goedkeuring gaat dit traject met ingang van januari 2026 van start.

Om alle belangstellenden ook zoveel mogelijk een plek te kunnen bieden, breidt Defensie haar opleidingscapaciteit en functieruimte stapsgewijs uit. Nog dit jaar start de nationale weerbaarheidstraining. De *minors* starten in september 2025. Het militaire deel van de opleiding start in november 2025 met 250 deelnemers, waarvoor de eerste 200 kandidaten momenteel het selectie & keuringstraject doorlopen. De planning van 250 personen in de Nationale Weerbaarheidstraining (NWT) ligt op schema.

In september 2025 start bovendien de Defensie Enquête. Hiermee worden 200.000 jongeren bereikt om interesse, motivatie en potentieel voor Defensie in kaart te brengen. De wettelijke voorbereidingen en praktische uitvoering liggen op schema.

Vervullen personele behoefte

2.4 Personele gereedheid

Personele gereedheid (PG) verwijst naar de mate waarin personeel beschikbaar en geschikt is om de opgedragen taken uit te voeren. De PG omvat een kwantitatieve component (geplaatst personeel, vulling) en een kwalitatieve component (gekwalficeerd personeel).

Doelstelling

Opgeleid en gemotiveerd personeel in voldoende aantallen is een belangrijk onderdeel van gevechtskracht. Voldoende personeel maakt het mogelijk om op de gewenste manier op te treden. Voldoende goed opgeleid personeel is een randvoorwaarde om het maximale uit de militaire systemen te halen. De juiste motivatie van het personeel kan van doorslaggevend belang zijn voor succes.

Personele gereedheid

	2021	2022	2023	2024	medio 2025
 Kwantitatieve personele gereedheid beroepsmilitairen	79,9%	79,2%	76,4%	77,5%	77,7%
 Kwantitatieve personele gereedheid burgerpersoneel	105,2%	102,4%	100,1%	99,0%	96,3%
 Kwalificatiegraad	-	62,0%	60,0%	64,0%	65,0%

Toelichting

De instroom van nieuwe beroepsmilitairen heeft pas op de middellange termijn effect op het vullingspercentage. Na afronding van de initiële opleiding zijn beroepsmilitairen inzetbaar, wat bijdraagt aan een stijging van de vulling en een afname van de tekorten. Defensie bevordert daarnaast de horizontale instroom⁵ ten behoeve van het bestand beroepsmilitairen.

Het kwalitatieve aspect van personele gereedheid meet Defensie via de kwalificatiegraad. Per 1 juni 2025 is deze gestegen naar 65,0%. De onderliggende cijfers zijn echter nog niet volledig betrouwbaar. Verbetering van de datakwaliteit en een scherpere evaluatie van de opleidingsnoodzaak dragen bij aan verdere verhoging van de kwalificatiegraad. Naar verwachting rondt Defensie medio 2026 de verbeteringen in de personeelsadministratie af.

Een aanvullende factor die van invloed is op de huidige opleidingsgraad is de beperkte beschikbaarheid van onderwijsleermiddelen. Door de intensieve leveringsprogramma aan Oekraïne zijn onderdelen van het opleidingsmaterieel (zoals voertuigen, wapens en andere middelen) tijdelijk schaars. Dit heeft directe gevolgen gehad voor de uitvoerbaarheid van delen van het opleidingsprogramma.

Om structureel te werken aan een toekomstbestendige opleidingscapaciteit is Defensie gestart met een Deltaplan Opleidingen. Dit plan richt zich op het versnellen, verbreden en vernieuwen van het opleidingsdomein, onder andere via het versterken van de lescapaciteit, digitalisering, modulair onderwijs en nauwere samenwerking met externe partijen. Zo werkt Defensie aan een duurzame versterking van de kwalificatiegraad en de personele inzetbaarheid op de langere termijn.

⁵ Een medewerker die direct van buiten bij Defensie als militair is aangesteld zonder voorafgaande initiële opleiding

Vervullen personele behoefte

2.5 Diverse vulling & iedereen doet mee

Doelstelling

Defensie heeft sterke, goed gevulde teams nodig om te beschermen wat ons dierbaar is. Met een verscheidenheid aan talenten, inzichten en achtergronden streeft Defensie naar een organisatie die gelijke kansen biedt aan iedereen. Het is essentieel voor de personele vulling om het potentieel van de arbeidsmarkt volledig te benutten. Dit bevordert ook de kwaliteit van de inzet. Defensie wil een werkplek zijn waar iedereen zich thuis voelt, respectvol met elkaar omgaat en waar ruimte is voor eigen identiteit.

Het streefcijfer van 30% vrouwen in het personeelsbestand in 2030 en de aandacht voor specifieke doelgroepen maken deel uit van de Defensienota 2024. In aanvulling op het openbare deel worden hieronder de exacte aantallen per categorie weergegeven.

Samen werken, samen vechten

Een divers gevulde krijgsmacht worden waar iedereen zich thuis voelt, vereist het breed enthousiasmeren van de Nederlandse samenleving om bij Defensie te komen werken en, eenmaal aangesteld, ook te blijven. Het volstaat niet om te werven en selecteren zoals dat al decennia gebeurt. Zo is meer aandacht voor het werven van vrouwen – immers de helft van de bevolking – en andere groepen die nu onbedoeld onvoldoende worden bereikt. Defensie blijft streven naar een bezetting die in 2030 voor 30% uit vrouwen bestaat en zet in op anderen vormen van diversiteit. Hierbij zal Defensie zich laten inspireren door hoe andere landen met een groter percentage vrouwen en andere doelgroepen hiermee omgaan.

Initiatieven en activiteiten

Defensie zet zich onverminderd in om de instroom en het behoud van alle doelgroepen te vergroten. Dat gaat verder dan een verbreding van de wervingsstrategie. Als we aan de voorkant van het systeem iets veranderen (anders werven), kan dat alleen succesvol zijn als alle stappen die daarachter volgen ook mee veranderen. We willen natuurlijk niet dat mensen die we door de voordeur naar binnen halen, meteen weer via de achterdeur uit onze krijgsmacht verdwijnen.

Belangrijke initiatieven hierbij zijn:

1. De nieuwe nationale campagne “Tijd voor Defensie” is gestart, een grootschalige campagne waarmee de krijgsmacht hoopt meer mensen warm te maken om te solliciteren. Eén van de deelcampagnes heeft een boodschap die afgestemd is op het beter bereiken van vrouwen. Want er zijn meer mannen nodig, en nog veel meer vrouwen. Deze deelcampagne is in juni 2025 gestart.
2. Informatie rondom arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, zoals mogelijkheden tot deeltijdwerken, faciliteiten op het gebied van gezondheid en duurzame inzetbaarheid, of uitrustingsstukken zoals het schervest voor vrouwen, zijn nu nog niet altijd goed vindbaar.

Defensie zorgt voor betere vindbaarheid van deze informatie op intranet. Daarnaast organiseert de afdeling Duurzaam Gezond Inzetbaar in juni 2025 onder andere een vitaliteitsprogramma gericht op vrouwengezondheid, om te informeren over en taboes te doorbreken rondom de overgang, menstruatie en de invloed van hormonen op gezondheid, werk en welzijn.

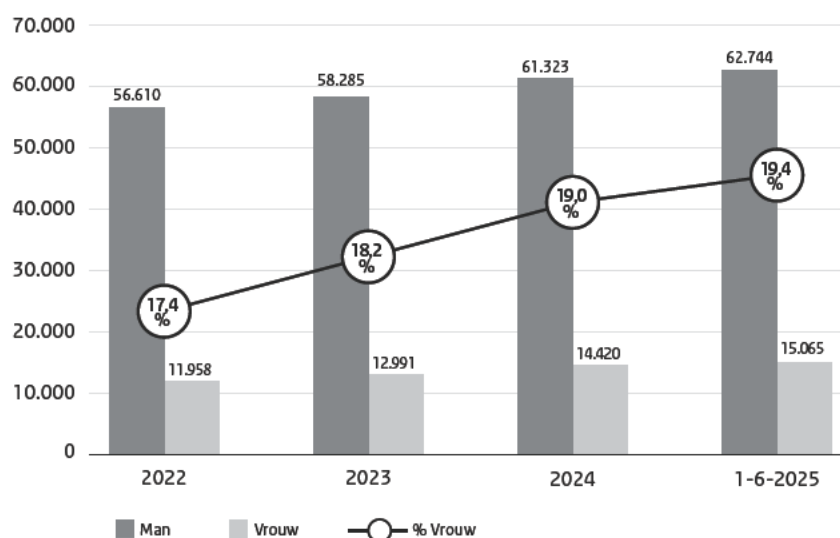
3. Verbeterde uitrusting: na succesvolle testen met scherfvesten die beter passen bij het vrouwelijk lichaam, schaft Defensie nu 1.530 van deze vesten aan. De eerste leveringen zijn inmiddels door Defensie ontvangen en liggen nu op de plank bij het KPU. Van de vesten gebruikt Defensie 30 exemplaren voor aanvullend onderzoek naar integratie in de huidige uitrusting. Er is ruimte binnen het contract om op termijn op te schalen naar het inkopen van 7.000 exemplaren. Daarnaast werkt Defensie binnen het SOF kleding & uitrustingssysteem aan aanvullende goed passende uitrusting voor vrouwen, zoals het gevechtspak, de gevechtsriem, broeken, ondergoed en handschoenen.

Streefcijfer vrouwen

Percentage vrouwen bij Defensie

	2023	2024	t/m mei 2025	Doel 2025	Doel 2026	Doel 2027	Doel 2028	Doel 2029	Doel 2030
% vrouwen	18,2%	19,0%	19,4%	20,0%	22,0%	24,0%	26,0%	28,0%	30,0%

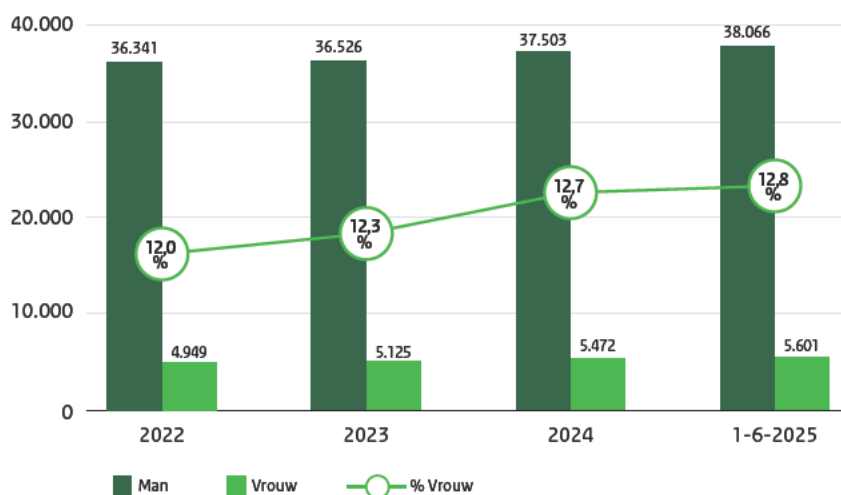
Man/vrouwverhouding totaal Defensie

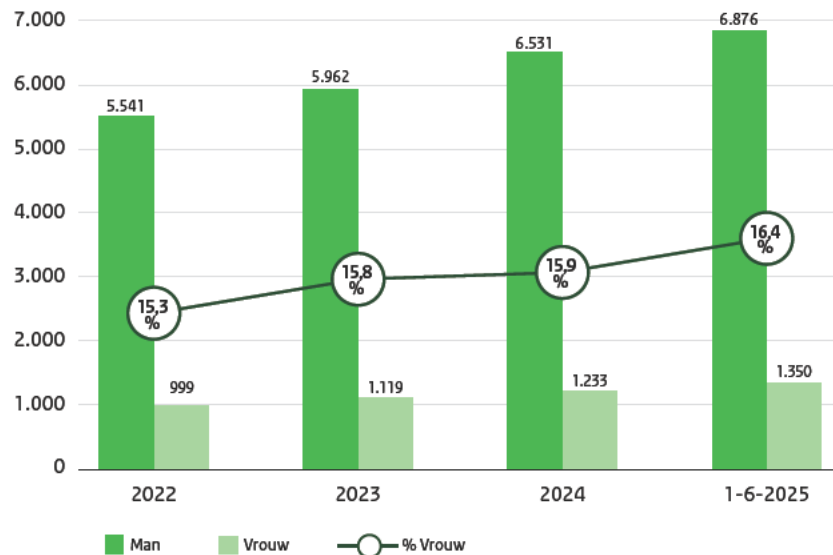

Vervullen personele behoefte

Man/vrouwverhouding beroepsmilitairen

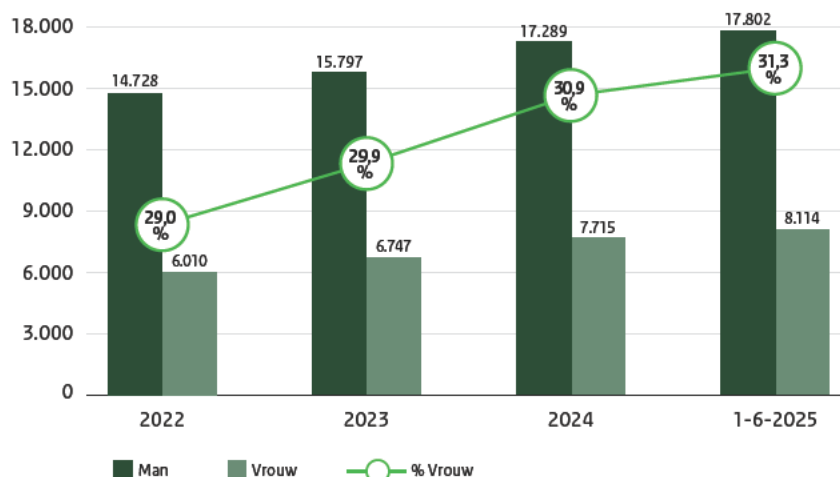

Man/vrouwverhouding reservisten

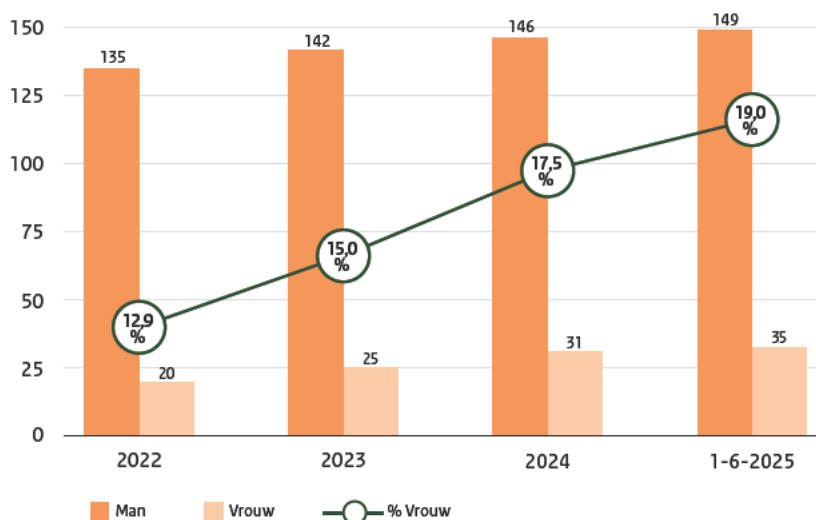

Man/vrouwverhouding burgerpersoneel

Man/vrouwverhouding Brigadegeneraal of S16 en hoger

Toelichting

Per 1 juni 2025 is het aandeel vrouwen 19,4%. Om de stijgende lijn naar 30% vrouwen in 2030 te bestendigen, blijft gerichte aandacht nodig. Het aandeel vrouwen onder het burgerpersoneel is 31,3%, bij beroepsmilitairen 12,8% en bij reservisten 16,4%. Daarnaast is het aandeel vrouwelijke topfunctionarissen in de afgelopen zes maanden gestegen naar 19,0%.

Hoewel het aandeel vrouwen in militaire functies iets sterker is toegenomen dan in voorgaande jaren, blijft extra inspanning nodig om meer vrouwen aan te trekken en te behouden, met name voor militaire functies.

3 Vervullen materiële behoefte

Ten behoeve van de operationele gereedheid, investeert Defensie in nieuw materieel en in de instandhouding van bestaand materieel. De hoeveelheid nieuwe projecten die Defensie de komende jaren wil starten en de toename van de vraag naar materieel wereldwijd noodzaken ons om wendbaar te zijn.

In dit hoofdstuk rapporteert Defensie over:

- Staat van het materieel
- Inzetvoorraden
- Industriebeleid en samenwerking

Vervullen materiële behoefte

3.1 Staat van het materieel

Doelstelling

Defensie dient te beschikken over voldoende en goed functionerend materieel. Het materieel is niet alleen nodig voor inzet, maar ook om personeel op te leiden, te oefenen en te trainen. Daarnaast draagt de beschikking over voldoende en goed functionerend materieel bij aan de motivatie en veiligheid van het personeel.

De staat van het materieel houdt verband met de Materiële Gereedheid (MG). Daar waar de staat van het materieel al het materieel betreft, betreft MG de beschikbaarheid en geschiktheid van materieel voor operationele taken van een eenheid. De MG beschrijft de technische staat van het systeem (instandhouding) met daarbij de appreciatie van de commandant waarmee de koppeling met de gereedstellingsopdracht wordt gemaakt.

Defensie streeft naar een Materiële Gereedheid (MG), waarbij de A-(wapen)systemen van Defensie voldoen aan de norm. A-(wapen)systemen is een selectie van (wapen)systemen die essentieel zijn voor Defensie, doorgaans complex van aard zijn en bedoeld zijn om een prominente functie te kunnen vervullen in een gewapend conflict.

Toelichting

De defensiebrede MG is licht gedaald. Dit is het gevolg van het opnemen van een nieuw A-(wapen) systeem welke nu nog een lage MG kent. Dit systeem heeft gezien haar geringe aantal een aanzienlijk effect op de defensiebrede MG. Door het nemen van mitigerende maatregelen is dit systeem binnen afzienbare tijd beschikbaar.

De MG wordt zowel positief als ook negatief beïnvloedt door onderstaande factoren:

1. **Beschikbaarheid van opgeleid en gekwalificeerd (onderhouds)personeel bij de defensieonderdelen.** Ondanks investeringen in de materieel logistieke organisatie, blijft het verwerven van technisch personeel uitdagend. Daarmee blijft de inzet van personeel balanceren tussen opleiden en gereedstellen.
De steun aan Oekraïne legt naast deze extra werkzaamheden een aanzienlijk beslag op het instandhoudingspersoneel. Om deze effecten te verkleinen, wordt gekozen voor inhuur en uitbesteding van onderhoud plaats.
2. **Beschikbaarheid van moeilijk te verkrijgen reservedelen** beïnvloeden de MG. Investerings in het verhogen van bestaande voorraden van reservedelen leidt er toe dat systemen sneller hersteld zijn. Echter, de beschikbaarheid van reserveonderdelen op de markt is beperkt.
3. **Onvoorzien (correctief) onderhoud en uitloop in onderhoudsprogramma's.** Bijvoorbeeld door de grote hoeveelheid (correctief) onderhoud die nodig is na het oefenprogramma door intensief gebruik van de wapensystemen. Maar ook het correctief onderhoud. Er lopen verschillende initiatieven om dit effect te verkleinen. Defensie investeert bijvoorbeeld in inhuur en daarnaast gebruikt Defensie uitbesteding van onderhoud bij de industrie.
4. **Transitie- en modificatieprogramma's.** Voor de korte termijn leggen deze programma's extra beslag op de bestaande systemen en logistieke capaciteiten, waardoor dit een verlagend effect heeft op de MG. Het gebrek aan logistieke reserve maakt dat de redundancy in beschikbaarheid tijdens modificatieprogramma's beperkt is.

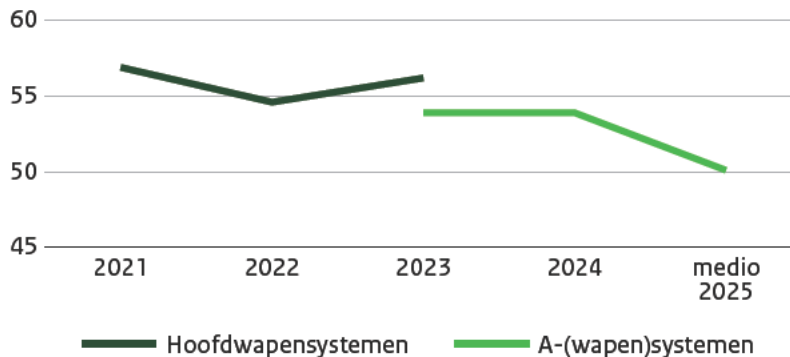

Om de MG verder te verhogen vergroot Defensie de (schaalbare) onderhoudscapaciteit door (1) verdere implementatie van de maatregelen vanuit de interne doorlichting Materieellogistiek uit 2019, (2) het verder intensiveren van de samenwerking met of uitbesteding aan industriële partners en (3) het evalueren van te snel uitgeputte raamcontracten, gevolgd door suppletie of vernieuwing van die contracten. Daarnaast ligt de focus op het verhogen van de voorraad reservedelen die steeds moeilijker of op termijn niet meer te verkrijgen zijn.

Tot slot investeert Defensie significant in materieel, waarbij verschillende projecten in het Defensie Projecten Overzicht (DPO) bijdragen aan beschikbaarheid en geschiktheid van materieel. Enkele voorbeelden daarvan zijn: verlengen levensduur Patriot, de vervanging van MRAD & SHORAD, de midlife update (MLU) van de CV-go en Fennek, de transitie naar de Apache-E (Apache remanufacture) en de vervanging van de tactische luchttransportcapaciteit. In het DPO staat een volledig overzicht van de lopende -en toekomstige projecten¹.

Meer gedetailleerde informatie over de MG is operationeel vertrouwelijke informatie en is daarom opgenomen in de vertrouwelijke bijlage.

Ontwikkeling gemiddelde MG (%) alle A-(wapen)systemen

¹ Het Defensie projecten overzicht wordt twee keer per jaar met de Kamer gedeeld.

Vervullen materiële behoefte

3.2 Inzetvoorraden

Doelstelling

Defensie beschikt over voldoende voorraad om inzet langere tijd vol te houden.

Toelichting

Tot en met 2031 hogen we stapsgewijs de inzetvoorraden munitie, geneeskundige goederen, brandstof, reservedelen, voeding en uitrusting verder op. Dat is nodig voor de eerste hoofdtak: de eigen en bondgenootschappelijke verdediging.

Zoals reeds gemeld in het Defensie Projectenoverzicht (DPO)² van mei 2025 zijn er op het gebied van munitie verschillende ontwikkelingen te melden:

- Defensie heeft in 2024 de *Letters of Offer and Acceptance* (LOA's) getekend voor de levering van verschillende wapensystemen. Het betreft de AIM-120 AMRAAM-ER (*extended range*) raketten voor de *Medium Range* luchtverdedigingscapaciteit, de AIM-9X Sidewinder raketten voor de *Short Range* luchtverdedigingssystemen en de AARGM-ER anti-radar raket voor de F-35.
- In juni 2024 heeft Defensie samen met Duitsland en Italië een contract afgesloten bij de NSPA voor de verwerving van Stinger luchtdoelraketten. De eerste Stingers uit dit contract worden in 2028 verwacht.
- In 2025 heeft Defensie contracten afgesloten voor de levering van anti-tank wapens voor de uitbreiding van de *Short Range* Anti-Tank capaciteit en de *Medium Range* Anti-Tank capaciteit. Begin 2025 is er een aanvullende bestelling voor PAC-2 raketten geplaatst.
- Als gevolg van aanvullend budget dat beschikbaar is gesteld bij de Voorjaarsnota 2024, de Defensienota 2024 en de aanvullende investeringen uit de Miljoenennota 2025 heeft Defensie de aanvulling van de inzetvoorraden *Deep Strike* munitie, *Battle Decisive Munitions* (BDM) en non-BDM in opdracht gegeven.

Zoals eerder gemeld in SVD najaar 2024 wordt Defensie door de gestegen mondiale vraag naar munitie geconfronteerd met lange levertijden. De leveringen aan Oekraïne leiden er verder toe dat de voorziene groei van voorraden en aanvullend materieel minder snel wordt gerealiseerd, wat ook op de langere termijn effect kan hebben op de inzetbaarheid van Defensie. De snelheid waarmee voorraden kunnen worden opgebouwd, wordt bovendien beïnvloed zowel door beschikbare infrastructuur om de voorraden in op te slaan, als door de regelgeving rondom (Europese) aanbesteding.

² Kamerbrief 27 830, nr. 456 mei 2025, Defensie projectenoverzicht

Ook bereid Defensie de bestaande contracten voor onder andere kleding en uitrusting, tenten en helderheidsversterkende middelen uit. Zo worden de inzetvoorraden benodigd voor de opschaling van de defensieorganisatie vergroot. Het project Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS) wordt uitgebreid naar aanleiding van de uitwerking van de Defensienota 2024. Daarnaast zijn binnen het project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) separaat speciale schervesten voor vrouwen besteld. De Kamer wordt over de voortgang van deze projecten geïnformeerd via de begroting en het jaarverslag van het Defensiematerieelbegrotingsfonds en het DPO.

Ook op het gebied van de assortimenten zet Defensie stappen om de inzetvoorraden op te hogen. De voorraden brand- en bedrijfsstoffen worden verder opgehoogd en ook wordt er extra geïnvesteerd in reservedelen.

Meer gedetailleerde informatie over de inzetvoorraden is operationeel vertrouwelijke informatie en is daarom opgenomen in de Vertrouwelijke Bijlage.

Vervullen materiële behoefte

3.3 Industriebeleid en samenwerking

Doelstelling

De zorgwekkende geopolitieke omstandigheden maken verhoogde investeringen in de krijgsmacht urgent. Nederland investeert niet alleen fors in de Krijgsmacht, maar ook in de Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde technologische industriële basis (NLDTIB), die een belangrijke rol vervult bij het voorzien van voldoende en hoogwaardig materieel voor de krijgsmacht. Defensie kijkt ook kritisch naar randvoorwaarden en interne procedures. Zo startte Defensie diverse acties om het inkoopproces te versnellen³ en lanceerden Defensie en Economische Zaken in april een nieuwe strategie voor innovatie en de defensie-industrie.

Defensie moet kunnen beschikken over een industriële en technologische basis die de krijgsmacht kan voorzien van voldoende (hoogwaardig) technologisch materieel. Daarmee heeft Defensie een voorsprong op de tegenstander, schrikt daarmee zo veel mogelijk af en kan het vechten om te winnen als dat van ons wordt gevraagd. Om in dat scenario de juiste militaire kennis, technologie en capaciteiten in huis te hebben moet Nederland toegang hebben tot een vitale defensie-industrie in Nederland, Europa en betrouwbare partners met voldoende productie- en opschalingscapaciteit.

Directe contractering Nederlandse industrie

	2022	2023	2024
In %	50,62%	59,70%	21,42%
In miljard euro	2,32	5,45	4,06

* bedragen kunnen over tijd wijzigen. Immers, bestelorders worden aangepast dan wel geannuleerd, dit verklaart ook het verschil ten opzichte van eerdere rapportages.

* De indicator geeft alleen inzicht in bestellingen vanuit Defensie bij contractpartijen. Geld dat vloeit naar de NLDTIB via onderaannemers, of via buitenlandse bestellingen is niet opgenomen in deze indicator.

Resultaten NLDTIB

	2023
Totaal omzetcijfer NLDTIB	7,7 miljard
Export vanuit NLDTIB	3,33 miljard
Werkegelegenheid binnen NLDTIB	22.543 VTE'n
%Investerings in R&D	11%

3 Kamerstuk 36600-X, nr. 6 - Verminderen administratieve lastendruk, versnellen inkoopproces

Toelichting

Deze KPI geeft een indicatie van het aandeel en financieel volume waarvoor Defensie een directe verplichting aangaat bij een in Nederland gevestigd bedrijf. Het is van belang te benadrukken dat deze KPI gevoelig is voor schommelingen door grote opdrachten die in één keer worden verantwoord, zoals de projecten Vervanging Onderzeebootcapaciteit (VOZBT), Vervanging Tactisch Luchttransport en MRAD SHORAD die in 2024 in het buitenland werden besteld. Dit uit zich in 2024 doordat er een daling is te zien in het aandeel dat in Nederland is gecontracteerd. Deze daling is te verklaren doordat in 2024 in absolute getallen ruim twee keer meer is besteld dan in 2023, terwijl de aankopen die direct bij de NLDTIB zijn besteld niet in dezelfde mate zijn afgenomen. Dit geeft in percentages een significante daling. De KPI geeft verder geen inzicht over het geld dat belandt bij de NLDTIB via onderaannemers. Middels het Industrieel Participatie (IP-)beleid vloeien voor grote projecten ook orders terug naar de NLDTIB.

Defensie lanceerde samen met het ministerie van Economische Zaken de Defensie Strategie voor Industrie en Innovatie (D-SII)⁴. Een ambitieuze strategie die past bij de uitdaging en de geopolitieke onzekerheid waar we voor staan.

Defensie neemt hierin de aanjagersrol. Om te beginnen maken wij bij grote materieelaankopen geld vrij voor innovatie. Daarbovenop investeren we extra in industrieopschaling en innovatie, specifiek in vijf gebieden waar Nederland sterk in is. Op deze 5 Nederlandse gebieden gaan we sterker regievoeren en roadmaps ontwikkelen met het bedrijfsleven en kennisinstellingen. We geven richting aan door te duiden waar we in 2030 en 2040 willen staan. We gaan als overheid optreden als smart developer op deze gebieden. Onderdeel van het nieuwe industriebeleid is de samenwerking van Defensie met brancheverenigingen en kennisinstellingen binnen het publiek-private platform Defport. Door vraag en aanbod aan elkaar te binden in een structurele en strategische dialoog met de private sector, werkt Defensie gezamenlijk met hen aan een efficiënte en versnelde opschaling.

Het kabinet zet in op domeinen waarin Nederland sterk is, zoals de Maritieme Maakindustrie. In 2024 is er voor de vlootvervanging van Defensie en de Rijksrederij gewerkt aan meerjarige planningen. In totaal vervangt Defensie verschillende schepen in de komende jaren, waarvan een groot deel van de schepen wordt aanbesteed in Nederland⁵. Vanwege de veranderde en dynamische geopolitieke omstandigheden zijn de Defensie Industrie Strategie (DIS) uit 2018 en de actualisatie uit 2022⁶ toe aan een update. Defensie schreef in nauwe samenwerking met het Ministerie van Economische Zaken een nieuwe strategie die richting geeft aan Defensie, de NLDTIB en de kennisinstellingen.

⁴ Defensie Strategie voor Industrie en Innovatie (2025-2029) 4 april 2025. Kamerstuk 31125-134

⁵ Kamerstuk 27830, nr. 423

⁶ Kamerstukken 31 125, nrs. 92 en 123

4 Gereedstellen

Gereedstellen is het proces waarmee eenheden worden voorbereid op inzet. Een eenheid is operationeel gereed (OG) wanneer deze voldoet aan de normen voor personele gereedheid (PG), materiële gereedheid (MG) en geoefendheid (GO) om de organieke taak uit te kunnen voeren. Hoofdstuk 4 rapporteert over het aspect GO.

Meer informatie over gereedstellen is opgenomen in de vertrouwelijke deel van de SVD.

Gereedstellen

4.1 Geoefendheid

Doelstelling

Geoefendheid (GO) is de mate waarin een eenheid over de noodzakelijke vaardigheden beschikt voor het uitvoeren van de opgedragen taak. De doelstelling is om de GO op norm te houden zodat dit samen met de PG en MG zorgt voor een operationeel gereede krijgsmacht.

Toelichting

Samen met inzet vormt het gereedstellen van operationele eenheden de hoofdactiviteit van Defensie. De opdrachtenmatrix (OM) vertaalt de taken van de krijgsmacht naar een concreet aantal operationele eenheden die continu een bepaalde operationele gereedheid moeten hebben.

Voor het bereiken van geoefendheid nemen eenheden deel aan tal van oefeningen en trainingen in binnen- en buitenland. De oefeningen zijn gericht op de 'eigen' geoefendheid ter voorbereiding op inzet en samenwerking met (strategische) partners. De operationele commandanten bepalen op basis van de (gereedstellings)opdracht het jaarlijkse oefenprogramma van de onder hen ressorterende eenheden en rapporteren op basis hiervan de geoefendheid. Vanuit de NAVO kunnen deze eenheden gelijktijdig of aansluitend gecertificeerd worden.

De geoefendheid van de krijgsmacht wordt negatief beïnvloed door de eerder beschreven knelpunten in de personele en materiële gereedheid. Verder beperken de verhoogde inzet van personeel aan de oostflank van Europa en de levering van militair materieel en ondersteuning aan Oekraïne de mogelijkheid om complexe oefeningen uit te voeren met organieke eenheden in het hoogste geweldspectrum. Door beperkingen in de digitale- en fysieke omgeving wordt oefenen beperkt, bijvoorbeeld door wet- en regelgeving op het gebied van Informatie Gestuurd Optreden (IGO) en oefenruimte.

Desalniettemin hebben de eenheden in de eerste helft van 2025 succesvol hun geplande gereedstellings- en bestendigingsprogramma afgerond, waarmee zij hun geoefendheid succesvol hebben gebracht. Hierbij zijn de significante activiteiten:

- De NAVO-oefening *Steadfast Deterrence*, waarbij Defensie een bijdrage heeft geleverd aan deze NAVO geleide *Command Post Exercise (CPX)/ Computer Assisted Exercise (CAX)*.
- De Koninklijke Marine stelde eenheden gereed voor en name deel aan de verschillende NAVO-taakgroepen.
- De Koninklijke Landmacht heeft in de afgelopen periode verschillende integratie- en certificeringsoefeningen uitgevoerd zoals de oefening *Joint Project Optic Windmill (JPOW)*. De oefening *Bastion Lion 25* stond in het teken van ketentraining.
- De Koninklijke Luchtmacht heeft met behulp de NAVO-oefening *Ramstein Flag 25* een substantiële bijdrage geleverd aan de operationele samenwerking met NAVO-partners.
- Het Defensie Helicopter Commando heeft samen met de 11 Luchtmobiele brigade deelgenomen aan *Falcon Hq* en *Falcon Spring*.
- De ondersteunende Defensieonderdelen COMMIT en DOSCO hebben diverse oefeningen ondersteund. COMMIT is deze periode aangevangen met het uitvoeren van eigenstandige oefeningen met de focus op de gereedstelling binnen hoofdtak 1.
- Stafofficieren hebben deelgenomen aan de NAVO oefening 'CMX'. Tijdens deze interdepartementale oefening zijn de crisisbesluitvorming en -responsmechanismen tussen de NAVO en Den Haag, tot aan het kabinetsniveau, getest. De oefening heeft inzicht gegeven in de rol van Nederland binnen de NAVO-plannen.

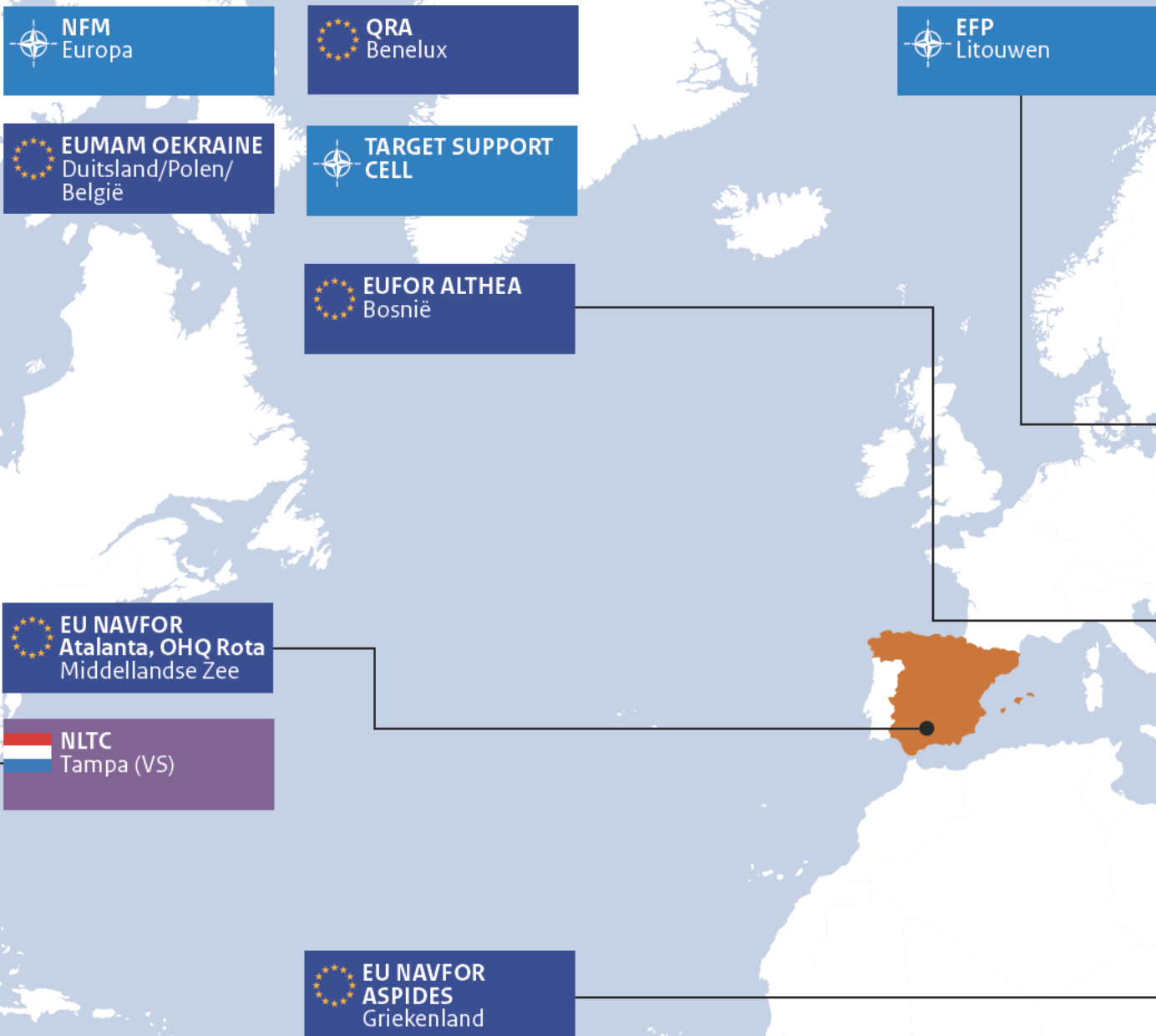
5 Inzetten

Defensie beschermt het eigen grondgebied en dat van bondgenoten, bevordert de (internationale) rechtsorde en stabiliteit, ondersteunt civiele autoriteiten en levert bijstand bij rampen en crises.

De geopolitieke veiligheidssituatie is ingrijpend veranderd en de ontwikkelingen in Oekraïne, het Midden-Oosten, de Pacific en de Sahel zijn onzeker. Naar aanleiding van de toenemende mogelijkheid van een militair conflict met een gelijkwaardige tegenstander verschuift de nadruk naar inzet in het kader van de eerste hoofdtak. Tegelijkertijd blijft de inzet in het kader van de tweede en derde hoofdtak onverminderd relevant.

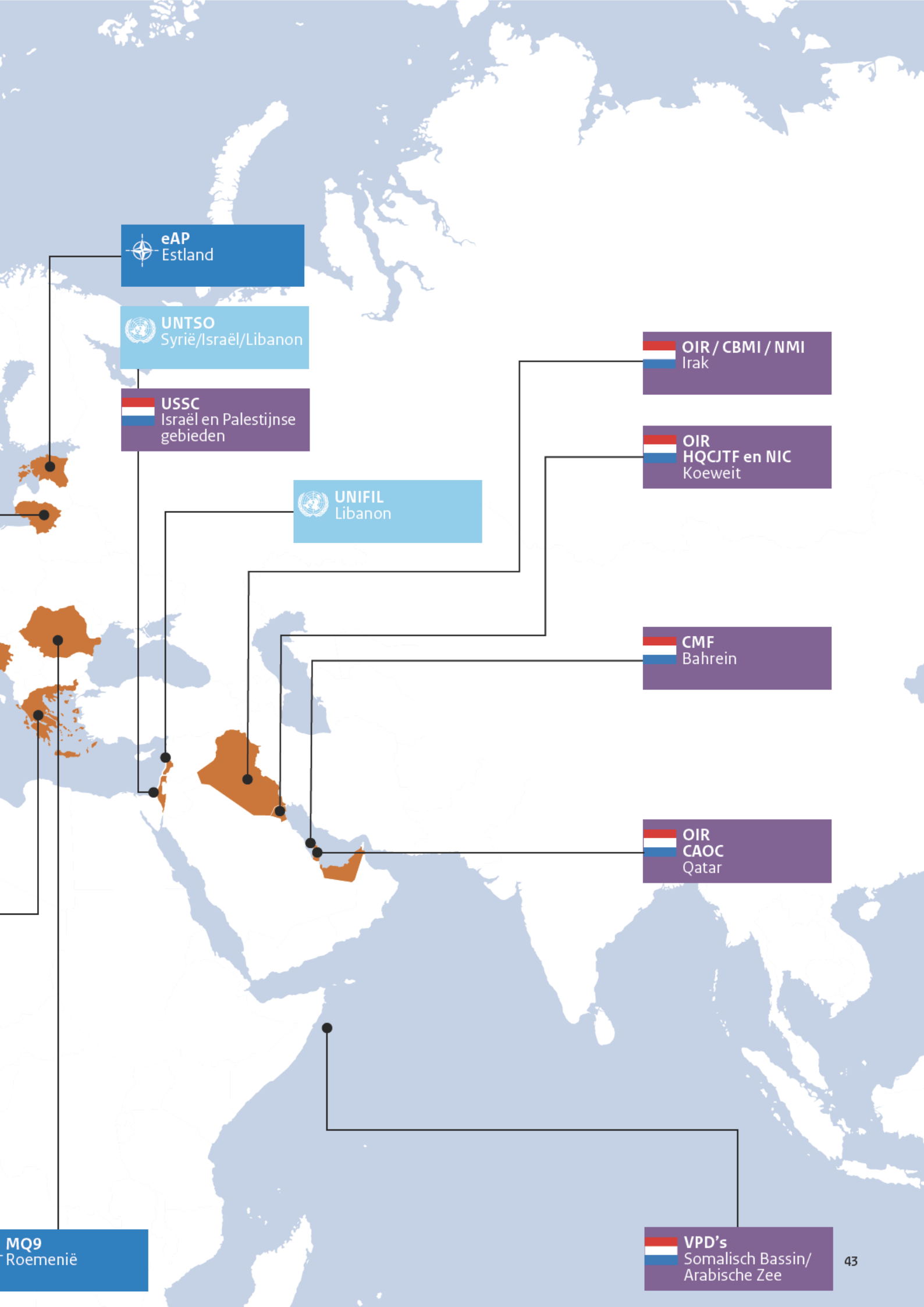
Dit hoofdstuk rapporteert over de verschillende operaties, missies en bijstand die Defensie in de eerste helft van 2025 heeft uitgevoerd. Achtereenvolgens toont een overzichtskaart waar ter wereld Defensie heeft bijgedragen aan vrede en veiligheid. Het overzicht geeft eveneens aan in welk coalitieverband de inzet is geweest en ten behoeve van welke hoofdtak (exclusief nationale inzet in het kader van hoofdtak 3). Tot slot geeft dit hoofdstuk per paragraaf een opsomming van representatieve inzetten.

Nederlandse bijdrage aan missies en operaties in 2025

* In het overzicht maakt visueel in welke landen en regio's Nederland in de eerste helft van 2025 een bijdrage heeft geleverd. Hierbij is inzichtelijk gemaakt of het NAVO, EU, coalitie dan wel nationaal is gerelateerd.

eAP
Estland

UNT
SO
Syrië/Israël/Libanon

USSC
Israël en Palestijnse
gebieden

UNIFIL
Libanon

OIR / CBMI / NMI
Irak

OIR
HQCJTF en NIC
Koeweit

CMF
Bahrein

OIR
CAOC
Qatar

VPD's
Somalisch Bassin/
Arabische Zee

MQ9
Roemenië

Hoofdtak	NAVO	EU	Overig	Totaal
1	1.291			1.291
2	543	55	154	752
3			2	2
Totaal	1834	55	156	2045

5.1 Inzet voor hoofdtak 1

Doelstelling

Beschermen van het eigen grondgebied en dat van de bondgenoten.

Toelichting

Voor hoofdtak 1 droeg Defensie bij aan de versterkte militaire aanwezigheid (*enhanced Forward Presence* (eFP)) op de oostflank van het NAVO-verdragsgebied in Litouwen met een infanterie compagnie en een verkenningseskadron van de landmacht in de *Multi National Battle Group* (MNBG) LTU.

Vanaf begin januari voert Nederland een jaar lang het commando over de *Standing NATO Maritime Group 1*, een van de permanente NAVO-vlootverbanden en levert de commandant, een staf en een fregat met een NH-90 helikopter als stafschip. Voor de *Standing NATO MCM Group 1* levert Nederland vanaf begin januari tot begin juli het stafschip voor een Belgische commandant en zijn staf. Verder heeft Nederland bijgedragen met een mijnenjager aan dit NAVO-vlootverband.

De MQ-9 is ingezet in Roemenië voor surveillance aan de oostgrens van het NAVO verdragsgebied. Defensie heeft tot april een F-35 detachement ingezet voor de bescherming van het NAVO-luchtruim in Estland en de Baltische regio. In Nederland stonden capaciteiten op korte *notice to move* gereed voor NAVO- en EU-inzet.

De inzet in het kader van Hoofdtak 1 zal alleen maar toenemen. Naast bovengenoemde typen inzet zal inzet van grotere omvang en zullen meer oefeningen met een strategisch doel plaatsvinden. Door deze activiteiten zullen zowel de krijgsmacht als de Nederlandse industrie, maar ook hun samenwerking, beter en sterker worden.

Oekraïne gerelateerde inzet

De steun aan Oekraïne wordt onverminderd voortgezet en heeft hoge prioriteit. Defensie continueert de ondersteuning van Oekraïne met noodzakelijke leveringen van munitie en materieel aan Oekraïne en trainingen en opleidingen voor Oekraïens personeel:

Door het trainen van Oekraïense rekruten in de operaties INTERFLEX, INTERCHARGE en EUMAM heeft Defensie bijgedragen aan het versterken van de Oekraïense strijdkrachten.

18 Nederlandse F-16's doen dienst in het Europese F-16-trainingscentrum in Roemenië. De toestellen zijn bedoeld om onder andere Oekraïense vliegers op te leiden. In de staf van het opleidingscentrum werken enkele Nederlandse militairen. Samen met België levert Nederland mijnenjagers aan Oekraïne en worden de toekomstige bemanningen opgeleid voor deze schepen.

Nederland heeft militairen gestationeerd bij diverse hoofdkwartieren. Daaronder het NATO *Security Assistance and Training for Ukraine* (NSATU) in het Duitse Wiesbaden en EUMAM in Brussel. Nederlandse militairen werken ook bij het EUMAM Special Training Command in het Duitse Strausberg en het EUMAM *Combined Arms Training Command* in het Poolse Żagań.

Verder nemen stafofficieren deel aan internationale zogeheten '*capability coalitions*'. Die dragen bij aan de doorontwikkeling van de Oekraïense strijdkrachten op de lange termijn.

Veel van het militair materieel dat Nederland en NAVO-bondgenoten naar Oekraïne sturen, wordt geleverd via een knooppunt in Polen. Bij deze internationale hub werken ook Nederlandse militairen. Zij zorgen ervoor dat onder meer gedoneerde wapens, munitie en andere spullen op de plekken komen waar ze het hardst nodig zijn.

5.2 Inzet voor hoofdtak 2

Doelstelling

Bevorderen van de (internationale) rechtsorde en stabiliteit.

Toelichting

Defensie leverde voor hoofdtak 2 een bijdrage aan de volgende missies wereldwijd:

- De anti-ISIS-coalitie en de NAVO Missie in Irak (NMI) om een bijdrage te leveren op strategische niveau aan de *Iraqi Security Forces* en *Kurdish Security Forces*. Om hen in staat te stellen effectiever strijd te leveren tegen ISIS en bij te dragen aan het versterken van de Iraakse en Koerdische veiligheidssector. Defensie deed dit met militaire en civiele adviseurs, een Chinook helikopterdetachement en een *Force Protection* (FP) compagnie van de landmacht. Daarnaast leverde Nederland tot begin mei de Force Commander NMI en stafofficieren.
- EUFOR Althea in Bosnië Herzegovina is gericht op het versterken van veiligheid in de rechtstaat vanwege grensoverschrijdende en destabiliserende risico's in de regio. Nederland levert een aantal staffunctionarissen, een logistiek element en een HUMINT-team.
- Voor de bescherming van de scheepvaart tegen aanvallen van de Houthi's in de internationale handelsroute door de Rode Zee, Bab al Mandeb en in de Golf van Aden heeft Defensie met staffunctionarissen bijgedragen aan de EU operatie *Aspides* en de internationale coalitie *Prosperity Guardian*. Daarnaast leverde Defensie staffunctionarissen aan de maritieme missie EU Atalanta en aan het hoofdkwartier van de *Combined Maritime Forces* in Bahrein.
- Deelname aan verschillende langer lopende missies gericht op stabiliteit en handhaving van bestanden in het Midden-Oosten, zoals de VN-missies UNIFIL, UNTSO en UNDOF. Ook nam Nederland deel aan de Amerikaans geleide *Office of Security Coördination for Israël and the Palestinian Authority* (OSC), die zich richt op het professionaliseren van de Palestijnse veiligheidsdiensten op de Westbank. Nederland leverde ook een LNO voor het *Combined Air Operations Centre* (CAOC) te Qatar.
- Deelname met personeel aan het *Global Peace Operations Initiative* in Tsjaad. Nederlandse militairen leiden in Tsjaad trainers op. Die onderrichten op hun beurt Afrikaanse infanteristen om deel te nemen aan missies van de Afrikaanse Unie en van de Verenigde Naties.
- Deelname met stafpersoneel aan de *United Nations Command* (UNC) in Zuid-Korea. De UNC heeft al sinds 1953 het handhaven van de wapenstilstand tussen Noord- en Zuid-Korea als een van de belangrijkste taken.
- Inzet van het stationsschip in het Caraïbisch gebied voor counter drugs operaties en kustwachttaken.

Stappenplan burgerslachtoffers

Doelstelling

Voor het draagvlak van inzet door Defensie is het van groot belang om risico's op burgerslachtoffers te minimaliseren bij de inzet van onze krijgsmacht en transparantie te vergroten.

Toelichting

In april 2022 presenteerde de minister een stappenplan om het aantal burgerslachtoffers te minimaliseren en om beter met incidenten om te gaan als die zich voordoen. Zo opende Defensie in 2024 een meldpunt waar partijen buiten Defensie vermoedens van burgerslachtoffers kunnen melden. In maart 2025 heeft Defensie geschetst welke aanvullende stappen er gezet gaan worden. Dit in reactie op het rapport van de commissie van onderzoek over de Nederlandse wapeninzet tegen een IS-autobommenfabriek in Hawija in de nacht van 2 op 3 juni 2015¹. DGB/DIA coördineert namens de DGB de implementatie van de aanbevelingen van genoemde commissie, dat terugkomt in een integraal beleidsdocument op het thema burgerslachtoffers, op te leveren vóór de zomer 2026.

Ook zal Defensie vanaf nu – via de Stand van Defensie – jaarlijks rapporteren over ingekomen meldingen². Defensie publiceert de uitkomsten van alle vooronderzoeken na afronding doorlopend op haar website³. Hier staat per melding aanvullende informatie beschreven, waaronder de bron van de melding, de gemelde locatie, de betreffende missie/operatie en de beoordeling van de melding. Ook het behandelproces van meldingen staat op deze website in detail beschreven.

¹ Kamerstuk 27925, nr. 985 d.d. 14 maart 2025.

² Kamerstuk 27925, nr. 971 d.d. 18 oktober 2024.

³ <https://www.defensie.nl/onderwerpen/burgerslachtoffers/onderzoek-naar-vermoeden-van-burgerslachtoffers>

5.3 Inzet voor hoofdtak 3

Doelstelling

Het ondersteunen van civiele autoriteiten en het leveren van bijstand bij rampen en crises.

Hoofdtak 3 geleverde bijstand in aantal en soort

Grondslag/activiteit	2023	2024	Medio 2025
Explosieven opruiming	1487	2107	939
Explosieven Noordzee	23	38	20
Quick reaction alert	1	0	0
Strafrechtelijk handhaving rechtsorde politiewet	41	33	6
Handhaving openbare orde en veiligheid politiewet	33	16	7
Wet veiligheidsregio	9	1	5
Militaire steun openbaar belang	8	11	5
Host Nation Support	0	3	0
Kb 1987 inzet krijgsmacht Aruba, Curaçao en Sint Maarten harde militaire bijstand	11	19	6
Kb 1987 inzet krijgsmacht Aruba, Curaçao en Sint Maarten zachte militaire bijstand	2	2	0
Veiligheidswet BES	1	3	0

Toelichting

Defensie leverde voor hoofdtak 3 onder andere de volgende bijdrages:

- Defensie leverde een grote bijdrage aan de NAVO-top 2025. De krijgsmacht werd ingezet met 5000 militairen, 9000 extra diensten van de Koninklijke Marechaussee, burgers en reservisten op land, zee, in de lucht en cyberdomein.
- Defensie heeft in januari bijgedragen met personeel voor het ondersteunen van een humanitaire luchtbrug met helikopters vanuit Jordanië naar Gaza (*Operation SKY HOPE*).
- Defensie leverde voor de derde hoofdtak militaire bijstand aan verschillende vormen van gezag o.a. in de vorm van luchtobservatiecapaciteit (UAS) of de bescherming daartegen (C-UAS), search-, duik-, EODD en CBRN-capaciteit.

6 Ondersteunen

Ondersteuning is randvoorwaardelijk voor een sterk Defensie. Betere ondersteuning maakt de krijgsmacht wendbaar en meer schaalbaar. Het versterken van de basis kost tijd, maar Defensie werkt hier hard aan.

In dit hoofdstuk wordt voortgang gerapporteerd op de volgende onderwerpen:

- Vastgoed en Ruimte
- Onvolkomenheid beveiliging militaire objecten

Ondersteunen

6.1 Vastgoed en Ruimte

Defensie heeft voldoende vastgoed en ruimte nodig om te oefenen, te varen en te vliegen om de krijgsmacht te ondersteunen bij de uitvoering van de grondwettelijke defensietaken. Defensie wil de operationele gereedheid verhogen, de werk- en woonomstandigheden op de kazernes verbeteren om een goede en aantrekkelijke werkgever te blijven, het vastgoed verduurzamen en de betaalbaarheid verbeteren en zorgen voor voldoende ruimte voor defensieactiviteiten in Nederland. Defensie zet in op vastgoed dat past bij een moderne toekomstbestendige krijgsmacht midden in de samenleving.

Goed voorbereid en klaar voor inzet

Doelstelling

Defensie concentreert, verduurzaamt en vernieuwt het defensievastgoed via het programma concentreren, vernieuwen, verduurzamen (CVV). De verbetering in de operationele ondersteuning, zoals het faciliteren van de noodzakelijke ruimte voor onder andere legering, opslag, logistiek, oefenen en trainen is randvoorwaardelijk voor de krijgsmacht.

Toelichting

De interne en externe omstandigheden zijn zodanig veranderd dat de aanpak uit het Strategisch Vastgoedplan van 2 december 2022 (SVP 2022)¹ niet meer aansluit bij de huidige behoeften van de defensieorganisatie. Daarom wordt door Defensie gewerkt aan een nieuw Strategisch Vastgoedplan dat strategische kaders biedt die richting geven aan de vastgoedketen. Naar verwachting is dit plan eind 2025 gereed. Door op korte termijn te focussen op operationele gereedheid en hoofdtak 1 van Defensie, streeft Defensie ernaar haar vastgoedportefeuille te laten aansluiten op de organisatiedoelstellingen, de operationele gereedstelling (focus op hoofdtak 1) en de actuele behoeften in een veranderende wereld.

Dit voorjaar zijn verdere stappen gezet om het realisatievermogen van de vastgoedketen structureel te vergroten en het tempo te verhogen. Dit gebeurt door met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), Bouwend Nederland en een brede vertegenwoordiging marktpartijen te kijken naar hoe de markt kan helpen met de uitvoering van deze opgave.

Desalniettemin blijven uitdagingen bestaan in de vastgoedketen. De combinatie van groeiende ambities, een nieuwe prioritering in een veranderende context en exogene factoren (stikstof, netcongestie, stijgende bouwprijzen en schaarste personeel) zorgt voor toenemende druk op de keten en vraagt om flexibiliteit en aanpassingsvermogen.

Personeel centraal

Doelstelling

Defensie werkt aan betere voorzieningen waarmee zij inzet op het versterken van goed werkgeverschap. Het doel is om de kazernes van Defensie klaar te maken om het werk van de huidige en de toekomstige generaties defensiemedewerkers optimaal te ondersteunen.

¹ Kamerstuk 36 124, nr. 12

Toelichting

Defensie neemt maatregelen om flexibel mee te kunnen bewegen met de behoefte aan een voortdurend inzetgerede en schaalbare krijgsmacht.

Met een regionale aanpak werkt Defensie aan het aantrekken van personeel om zo hen de mogelijkheid te geven langer op dezelfde plek te werken. Hierdoor verminderen verplaatsingen en overnachtingen en is er meer stabiliteit in het privéleven van het personeel.

Het is van groot belang om te weten welke behoeften bij ons personeel leven. Personeelsbehoeften zijn een belangrijke factor bij het verbeteren van het defensievastgoed. Om dit te borgen vindt voortdurend overleg plaats met de medezeggenschapsorganen.

Verduurzaming vastgoed

Doelstelling

Defensie werkt met de Routekaart 2.0 toe naar klimaatneutraal, klimaatadaptief, natuurinclusief, circulair vastgoed en terreinen in 2050. Defensie zet in op de eindnorm van 2050 (energie neutrale gebouwen en aardgasvrij). Daarbij wordt rekening gehouden met de minimale wettelijke eisen, zoals vastgelegd in afspraken over aanpak verduurzaming vastgoed Defensie.

Defensie rapporteert per kalenderjaar over het energieverbruik en de CO₂ uitstoot van de krijgsmacht. Voor vastgoed wordt specifiek gerapporteerd over het verbruik en daaraan gerelateerde uitstoot. Hier wordt ingegaan op de reductie van het fossiele energieverbruik per jaar (gasverbruik) en de reductie van het finale energiegebruik per jaar (CO₂-uitstoot) voor vastgoed.

Verduurzaming vastgoed

Onderwerp	Eenheid	1990	2021	2022	2023	2024	verschil t.o.v. 2023	reductie t.o.v. 1990
elektriciteit	kWh		354.131.658	342.367.347	357.469.643	361.302.155	1,07%	
E	Tj		1.275	1.233	1.287	1.301	1,06%	
CO ₂ -uitstoot	ton		180.416	157.969	160.146	193.658	20,93%	
opgewekt	kWh			13.650.000	17.860.000	14.392.541	-19,41%	
gas	m ³		54.045.710	45.734.499	45.058.917	41.113.322	-8,76%	
E	Tj		1.771	1.445	1.424	1.299	-8,78%	
CO ₂ -uitstoot	ton		99.201	81.407	80.160	87.736	9,45%	
Totaal vastgoed								
E	Tj		3.046	2.678	2.711	2.600	-4,11%	
CO ₂	ton	452.000	279.617	239.376	240.306	281.394	17,10%	38%

Defensie gebruikt 100% groene stroom. Deze stroom is van Nederlandse bodem en voldoet aan het uitgangspunt van additionaliteit.

Ondersteunen

Toelichting

In vergelijking met 2023 is in 2024 meer elektriciteit en minder gas verbruikt. Het totale energieverbruik is gedaald. De CO₂ uitstoot is fors gestegen en de reductie ten opzichte van 1990 is minder dan de reductie van het vorige jaar.

Defensie heeft in 2024 ongeveer 14,4 miljoen kWh elektriciteit zelfstandig opgewekt met wind en zon. Dit komt overeen met 4% van het huidige elektriciteitsverbruik.

Om uitvoering te geven aan het Urgenda-vonnis en het realiseren van de klimaatdoelstellingen voor 2030 en 2050 heeft het kabinet geld gereserveerd voor een versnelde aanpak van verduurzaming van maatschappelijk vastgoed. Voor Defensie is in de periode 2022-2024 (uitloop 2025) budget beschikbaar. Dit bedrag valt uiteen in een deel voor het Rijksprogramma Zon op Rijksdaken (ZOD), een deel voor CO₂-reducerende maatregelen en de uitbreiding van het warmtenet op geothermie in Den Helder. Samen vormen deze projecten het 'Programma Verduurzaming van Maatschappelijk Vastgoed 2022-2024 Defensie'.

Het RVB is in 2025 in opdracht van Defensie op basis van het vorig jaar opgestelde implementatieplan aan de slag gegaan om te voldoen aan de energielabel-C verplichting en de uitvoering van de erkende energiebesparende maatregelen (EML). De programmatische aanpak van het implementatieplan sluit zoveel mogelijk aan bij lopende trajecten en maatregelen worden waar mogelijk per vastgoedcomplex als geheel uitgevoerd.

Defensie en het RVB hebben de afgelopen periode gewerkt aan het organiseren van de benodigde capaciteit voor deze grote opgave. In het implementatieplan is veel aandacht besteed aan doelmatigheid. Gebouwen die lang in gebruik blijven, worden meteen naar een hoger niveau verduurzaamd. De gebouwen die binnen de planperiode worden gesloopt, worden niet meegenomen in het implementatieplan. Defensie houdt de toezichthouders goed betrokken bij de uitvoering van het plan en rapporteert jaarlijks over deze inhaalslag.

Ten aanzien van de label-C-verplichting zijn inmiddels de eerste 30 kantoren gekeurd. De opgedane ervaringen worden op dit moment verwerkt en de aanbesteding voor de andere ongeveer 450 kantoren loopt. Doel is om eind 2025 alle kantoren te hebben geïnspecteerd. Ook de eerste onderzoeken in het kader van de onderzoeksplicht zijn inmiddels uitgevoerd. Verder wordt op korte termijn op vier pilotlocaties gestart met realisatie van maatregelen. De ervaringen die hier worden opgedaan, helpen bij de planning en uitvoering van de rest van de opgave. Defensie werkt met het RVB aan versnelling van de uitvoering.

Vastgoed Financieel in balans

Doelstelling

Defensie heeft een vastgoedportefeuille die financieel in balans is. Dat betekent dat er voldoende financiële dekking is voor de uitvoering van het concentreren, verduurzamen en vernieuwen van het vastgoed.

Defensie deelt in deze jaarlijkse rapportage een vijfjarige raming (verwacht verloop) van de uitgaven voor het vastgoed zoals voorzien met het SVP 2022 en uitgebreid met de gevolgen van de interne en externe ontwikkelingen. Deze raming bestaat uit een investerings-, instandhouding- en een exploitatiedeel. Onder investeringen vallen alle uitgaven aan bijvoorbeeld revitalisering van bestaande objecten maar ook nieuwbouw van faciliteiten en aankoop van grond. Onder instandhouden vallen o.a. alle activiteiten op het vlak van het onderhouden van vastgoed in eigendom, de huur van vastgoed en de inrichting van ruimte. Onder exploitatie vallen uitgaven voor energie, water en schoonmaak.

Investerings- en exploitatiekosten vastgoed

Bedragen in miljoen euro	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Investerings	669.695	1.316.305	1.744.629	1.963.213	1.516.359	865.176
Instandhouding	638.556	552.871	553.346	561.573	565.273	562.989
Exploitatie	153.912	142.793	145.688	125.845	125.723	126.121
Totale kosten	1.462.163	2.011.969	2.443.663	2.650.631	2.207.355	1.554.286

Toelichting

Hoofdtak 1 en de groei van de Krijgsmacht vraagt om herprioritering van de vastgoedopgave met een focus op realisatie in vijf jaar. De groei van de Krijgsmacht en focus op inzet onder Hoofdtak 1, leidt tot een groeiende vastgoedbehoefte. Bij de aanschaf van extra of ander materieel en de personele uitbreiding wordt rekening gehouden met het vastgoed of de infrastructuur die daarvoor nodig is. Het realiseren van al deze behoeften vraagt om een herprioritering van de vastgoedopgave, zodat schaarse capaciteit wordt ingezet met een focus op realisatie in vijf jaar. Mede hierdoor heroverweegt Defensie de eerder beoogde afstoting van locaties en zal het concentreren en vernieuwen van de bestaande portefeuille later en in mindere mate gerealiseerd worden. Dit heeft een direct effect op de beoogde 40% reductie op exploitatie en onderhoudskosten die in het SVP 22 aan de Kamer is gerapporteerd. In het nieuwe SVP worden de uitgangspunten en plannen om het vastgoed financieel in balans te brengen geactualiseerd.

De verhouding planbaar en niet-planbaar onderhoud

Jaar	Planbaar	Niet planbaar
2023	40%	60%
2024	40%	60%
2038	80%	20%

Ondersteunen

Toelichting

Door het uitblijven/uitstellen van planbaar onderhoud zullen vaker storingen optreden en neemt niet-planbaar onderhoud toe. Niet-planbaar onderhoud is doorgaans duurder dan planbaar onderhoud. Defensie wil de verhouding terugbrengen tot maximaal 80 : 20 in 2038. Door Defensie wordt geïnvesteerd in het vastgoed door revitalisering en nieuwbouw en wordt geïntensiveerd op de instandhouding. Daarmee zal de verhouding tussen planbaar en niet-planbaar onderhoud verbeteren.

Groeiparaagraaf

De groei van Defensie, mede ingegeven door de geopolitieke ontwikkelingen, leidt tot wijzigingen in het vastgoed. De verwachte instandhoudings- en investeringsbudgetten aan het einde van het programma, zijn dan niet meer valide. Om in de nieuwe situatie de doelstellingen te kunnen monitoren zal Defensie nieuwe kritische prestatie indicatoren ontwikkelen.

Ruimte voor Defensie

Doelstelling

Defensie beschikt over de benodigde ruimte om haar defensietaken uit te kunnen voeren.

Toelichting

Defensie investeert in meer mensen, meer training, meer materieel en meer activiteiten. Dit vraagt om extra ruimte voor defensieactiviteiten (fysieke, milieu- en geluidsruimte). Het in beeld brengen, integraal afwegen en borgen van deze benodigde ruimte gebeurt in het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD). Omdat deze ruimtevraag de leefomgeving van veel mensen kan raken en deze ook kan knellen met andere ruimtelijke opgaven, is in het NPRD veel aandacht voor participatie en bestuurlijk overleg. In mei 2025 heeft het Kabinet het ontwerp-NPRD aan de Tweede Kamer gestuurd².

In het ontwerp-NPRD heeft het kabinet de voorkeurslocaties aangewezen voor de ruimtebehoeftes van Defensie. Het Kabinet heeft hierbij vier criteria gehanteerd: de uitkomsten van het planMER-onderzoek, het bestuurlijk draagvlak, de maatschappelijke draagbaarheid en het defensiebelang. In het planMER zijn de effecten op de verschillende aspecten van de leefomgeving in kaart gebracht. Ook is onderzocht wat de mogelijke impact zou zijn op andere ruimtelijke programma's van de rijksoverheid en andere overheden.

Het is gelukt om voor het overgrote deel van alle defensiebehoeftes een voorkeurslocatie of -gebied aan te kunnen wijzen. Daarbij gaat het om zeer diverse behoeftes verdeeld over heel Nederland: van de stationering van jachtvliegtuigen en laagvlieggebieden voor helikopters tot de uitbreiding van oefenterreinen en een nieuwe centraal gelegen kazerne voor de ondersteunende eenheden van de landmacht.

² Kamerstuk 36 592, nr. 17

Op het ontwerp-NPRD was inspraak mogelijk. Ook zijn digitale en fysieke informatiebijeenkomsten georganiseerd. De commissie MER is gevraagd advies uit brengen over het uitgevoerde planMER-onderzoek. De ingediende zienswijzen worden beantwoord in een Nota van Antwoord. De planning is dat eind 2025 deze Nota van Antwoord en het definitieve NPRD worden uitgebracht.

Projectenoverzicht

De huidige werkzaamheden op vastgoed variëren van revitalisering van objecten tot realisatie van nieuwe objecten of afstoten van objecten. Revitaliseren houdt in dat de gebouwen, infrastructuur en terreinen worden vernieuwd en verduurzaamd. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste grote en complexe vastgoedprojecten:

1. Nieuwe kazerne Korps Commandotroepen te Roosendaal/Rucphen

In april 2024 is het Bestuurlijk Akkoord voor de nieuwe kazerne voor het Korps Commandotroepen getekend en is aansluitend de kennisgeving 'voornemen Projectbesluit en Participatie' in de Staatscourant gepubliceerd. In oktober 2024 is ingestemd met het projectvoorstel en de opdracht verstrekt om dit project gezamenlijk met het RVB verder uit te werken. Gesprekken met de grondeigenaren over aankoop van de benodigde gronden zijn opgestart. De afgelopen tijd zijn diverse verdiepende (vervolg) onderzoeken voor het projectbesluit opgestart, evenals de participatie met de omgeving. De eerste werkzaamheden op de nieuwe locatie t.w. bouwrijp maken, staan vanaf 2029 gepland. Aansluitend zal met de bouw worden gestart.

2. Regio Schaarsbergen

Op 23 mei 2025 hebben Defensie, gemeente Arnhem en provincie Gelderland een samenwerkingsovereenkomst getekend voor het vernieuwen van de kazerne in Schaarsbergen. De voorkeur van Defensie ging eerst uit naar een nieuwe kazerne ten noorden van de Koningsweg en ten zuiden van vliegbasis Deelen, maar deze locatie ligt dichtbij de kwetsbare natuur van de Veluwe. Om de vernieuwing op de huidige locatie mogelijk te maken zijn afspraken gemaakt met de gemeente Arnhem en de Provincie Gelderland die zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Met deze afspraken is het mogelijk om het project verder te concretiseren en uit te werken.

3. Kop van Noord-Holland

Defensie werkt samen met de regio verder in de lijn van het in 2023 gesloten Bestuursakkoord Ontwikkeling Maritiem Cluster Den Helder. In 2024 zijn de plannen voor het treffen van waterveiligheidsmaatregelen in de Marinehaven intern Defensie goedgekeurd. Ook is gestart met de plannen voor het vervangen van de Moormanbrug in Den Helder en het inrichten van het object Buitenveld Intern Defensie wordt momenteel gewerkt aan een gebiedsplan voor de regio Kop van Noord-Holland waarin per defensieobject een ontwikkelperspectief voor een periode van circa 15 jaar wordt beschreven. In 2025 is hiervoor een aanvullend addendum getekend.

Ondersteunen

4. Regio Amersfoort tot Zeist

Defensie werkt in de gebiedssamenwerking A-Z met de provincie Utrecht, de gemeenten Amersfoort, Leusden, Soest, Zeist, het waterschap Vallei en Veluwe en het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden constructief aan de uitbreidings- en intensiveringsopgave van Defensie in dit gebied, waaronder Soesterberg, Huis ter Heide, de Bernhardkazerne en de Oefenterreinen Leusderheide en Vlasakkers. Na de ondertekening van het Bestuurlijk Akkoord in 2024, wordt gewerkt aan een gebiedsperspectief dat in 2025 wordt afgerond. Daarbij wordt gekeken naar de schaarse ruimte in dit gebied en de verschillende ruimtelijke en maatschappelijke opgaven van alle betrokken partijen. Dit perspectief vormt de basis voor bestuurlijke afspraken over de aanpak van onder meer de Defensieopgaven. Defensie streeft hier naar een toekomstbestendige, flexibele en strategisch gelegen infrastructuur, die aansluit op de operationele behoeften en bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit. Vooruitlopend daarop zijn al verschillende concrete projecten in voorbereiding of uitvoering:

- *Logistiek Centrum Soesterberg (LCS)*
Door de Koninklijke Landmacht wordt een nieuw Logistiek Centrum Soesterberg (LCS) ontwikkeld op Kamp Soesterberg (34.000 m² bruto vloeroppervlak - BVO). Het doel hiervan is het samenvoegen van magazijnen vanuit diverse locaties in het land. De bouw is in 2024 gestart en naar verwachting is het centrum in 2026 operationeel.
- *Technologie Centrum Land (TCL)*
Het project Technologie Centrum Land (TCL) betreft de vervanging via nieuwbouw van de bestaande Afdeling Techniek die is gevestigd in de gemeente Leusden. Momenteel loopt de aanbesteding voor de bouw. Volgens planning zal dit najaar gestart worden met de bouw waarna de nieuwbouw in 2028 zal worden opgeleverd.
- *Revitalisering Bernhardkazerne (BHK)*
Met de revitalisering van de Bernhardkazerne wordt het vastgoed op deze locatie gezien en wordt een integraal plan voor sloop, onderhoud en (ver-)nieuwbouw opgesteld. Het RVB zal nog dit jaar een Project Initiatie Document (PID) opleveren. Omdat de revitalisering de bedrijfsvoering minimaal mag verstoren, loopt de planning uit tot circa 2035.
- *Verhuizing van 45 Pantserinfanteriebataljon en 434 Herstelpeloton naar Soesterberg*
In 2024 zijn de plannen om het 45 Pantserinfanteriebataljon en 434 Herstelpeloton van de landmacht naar Soesterberg te verhuizen intern Defensie goedgekeurd. Rondom de huidige basis in Havelte is de arbeidsmarkt te krap, waardoor de bezetting van deze belangrijke gevechtseenheid onder druk staat. Op basis van de huidige planning zullen de eenheden vanaf medio 2026 gefaseerd verhuizen naar interimhuisvesting in Soesterberg, die als tijdelijke locatie dient tot zij eind 2029 de definitieve nieuwbouw op dezelfde locatie kunnen betrekken.

5. Versnellen Verduurzamen Vastgoed

Defensie is in 2024 een programma gestart om een groot aantal gebouwen versneld te verduurzamen. Het betreft zo'n 400 gebouwen die niet voldoen aan de plicht om minimaal energielabel C te hebben. Ook gaat het om ongeveer 3.300 andere type gebouwen die niet voldoen aan de besparingsplicht. Dit moet ertoe leiden dat Defensie in 2028 voor 80% en in 2030 volledig aan de energiebesparingsplicht voldoet.

6. Standaard legering

Met de groei van de Defensieorganisatie is er behoefte aan meer mensen. Om deze mensen goed te faciliteren zijn onderkomens voor medewerkers een belangrijk speerpunt voor de organisatie. Defensie wil sneller en goedkoper nieuw en duurzaam vastgoed verkrijgen. In maart is daarom gestart met een aanbesteding voor standaard legeringsgebouwen uit de fabriek. Het gaat om permanente gebouwen die alleen nog ter plekke in elkaar hoeven te worden gezet. Volgens planning zullen de eerste gebouwen in 2026 opgeleverd worden.

7. Huisvesting *Air Mobility Command*

In mei is intern Defensie goedkeuring gegeven voor het project om de ruimte voor het huisvesten, onderhouden, gereedstellen en inzetten van de luchttransportcapaciteit van het *Air Mobility Command* op vliegbasis Eindhoven te vergroten. Dit is nodig om de geplande groei van het tactische luchttransport mogelijk te maken, bovendien kan hiermee een eventuele verdere uitbreiding van de internationale eenheid Multinationale Multi Role Tanker Transport (MMU) worden gefaciliteerd. De benodigde onderzoeken worden nu uitgevoerd en naar verwachting zal in 2028 de realisatie starten.

8. Herinrichten Kamp Nieuw Milligen

De nieuwe kazerne voor de mariniers heeft vertraging opgelopen doordat in de bouwfase sprake is van een te hoge stikstofdepositie. Daarom is de voorbereiding van de aanbesteding in mei, ondanks alle onzekerheden, van start gegaan. De aanbesteding voor het bouwen, onderhouden en exploiteren van de nieuwe kazerne voor het Korps Mariniers zal naar verwachting eind september plaatsvinden.

Ondersteunen

6.2 Onvolkomenheid beveiliging militaire objecten

Doelstelling

Defensie werkt aan het oplossen van de onvolkomenheden uit de verantwoordingsonderzoeken van de Algemene Rekenkamer (AR). Het realiseren van verbeteringen in de interne bedrijfsvoering is verder geïntensiveerd om de onvolkomenheden op te lossen, waarbij in het bijzonder de aandacht voor de beveiliging van militaire objecten is vergroot.

Toelichting

Beveiliging Militaire Objecten (BMO)

Defensie ziet BMO als randvoorwaarde voor effectieve gereedstelling en inzet en zet daarom vol in op verbetering van de onvolkomenheden. In 2024 zijn stappen gezet om de onvolkomenheid op te lossen, maar deze hadden onvoldoende effect in de praktijk. Gelijktijdig is onderzoek gedaan naar de grondoorzaken van de problemen en zijn passende maatregelen getroffen. Het verbeterplan omvat organisatorische, bouwkundige en elektronische maatregelen (OBE) en beveiligingsbewustzijn van medewerkers. Het beveiligingsbewustzijn traject is inmiddels gestart en wordt verder uitgerold in 2025 en daarna. Daarnaast zijn er korte termijn maatregelen genomen voor het oplossen van acute beveiligingsrisico's en worden er extra praktijktesten uitgevoerd. Structureel is meer geld gereserveerd voor BMO en de personele capaciteit wordt verder uitgebreid.

Groeiparaagraaf

Defensie rapporteert met ingang van deze SVD halfjaarlijks over de aanpak van de onvolkomenheid beveiliging van militaire objecten conform de motie van het lid Ellian.³

³ Nummer 36 740 x Jaarverslag en Slotwet Ministerie van Defensie, motie 7, van het lid Ellian, 11-06-2025, aangenomen 17-06-2025.

Afkortingen

A-(wapen)systemen	Autonome (wapen)systemen
AR	Algemene Rekenkamer
BMO	Beveiliging militaire objecten
COMMIT	Commando Materieel en Informatietechnologie
DO	Defensie onderdeel
DOSCO	Defensie Ondersteuningscommando
DPO	Defensie Projecten Overzicht
EU	Europese Unie
GO	Ge oefendheid
GrIT	Grensverleggende IT
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
JIVC	Joint Informatie Voorzienings Commando
KPI	Kritieke Prestatie Indicator
LTU	Litouwen
MG	Materiele Gereedheid
MNBG	<i>Multinational Battle Group</i>
MQ-9	(Reaper) Onbemand verkenningsvliegtuig
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NLD	Nederland
NLDTIB	Nederlandse Defensie gerelateerde en Technologische Basis
NMI	NAVO Missie Irak
NPRD	Nationaal Programma Ruimte voor Defensie
OG	Operationele Gereedheid
OPV	<i>Oceangoing Patrol Vessel</i>
PG	Personele gereedheid
PID	Project Initiatie Document
RVB	Rijksvastgoedbedrijf
SIC	Snelle inzetbare Capaciteiten
SOCOM	<i>Special Operations Command</i>
SVD	Stand van Defensie
UNDOF	<i>United Nations Disengagement Observer Force</i>
UNTSO	<i>United Nations Truce Supervision Organization</i>
VTE'n	Voltijdsequivalenten
WO	Wetenschappelijk onderwijs

Ministerie van Defensie

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag
de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Onze referentie

MINDEF20250027193

*Bij beantwoording, datum,
onze referentie en
onderwerp vermelden.*

Datum 16 september 2025
Betreft Stand van Defensie voorjaar 2025

Geachte voorzitter,

Hierbij bieden wij u de Stand van Defensie najaar 2025 aan.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN DEFENSIE

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Ruben Brekelmans

Gijs Tuinman

Aan MINDEF en STASDEF
Van HFDC
Afgestemd met DGB, CDS, CIO, DJZ en DCO

TER BESLISSING

Datum
11 september 2025

Onze referentie

Opgesteld door
HDFC/AMI

Onze referentie
MINDEF20250027193

Aantal bijlagen
4

Nota

Aanleiding

Op Prinsjesdag (16 sep) wordt de Stand van Defensie (SVD), najaar 2025, naar de Staten-Generaal verzonden.

Geadviseerd besluit

U wordt gevraagd akkoord te gaan met de Stand van Defensie (SVD), najaar 2025. Tevens wordt u gevraagd de bijgevoegde aanbiedingsbrieven te ondertekenen.

Kernpunten

- In de SVD is een balans gevonden tussen het inspelen op actuele ontwikkelingen en het behouden van continuïteit, zodat de Staten-Generaal op een consistente wijze integraal wordt geïnformeerd over Defensie.
- Op verzoek van de BR bestaat de SVD, ook dit keer, uit een openbaar deel en vertrouwelijk deel. Waarbij goed is gekeken naar het evenwicht tussen vertrouwelijk delen van informatie naast het openbaar kunnen bespreken van informatie.
- Aan alle toezeggingen aan en moties van de Kamers en voornemens in de groeiparagrafen is voldaan.

Inhoudelijke aandachtspunten:

Openbaar deel

- Paragraaf 2.1 Personeelsbestand rapporteert over de inhuur van personeel. Hiermee geven we invulling aan de Motie Nordkamp (GL-PVDA).
- Paragraaf 2.6 Werkbeleving is in deze SVD niet opgenomen. De meest recente onderzoeksresultaten zijn reeds in de SVD voorjaar 2025 gerapporteerd.
- Paragraaf 3.1 Materiele gereedheid en paragraaf 3.2 Inzetvoorraden zijn op verzoek opgenomen in het openbare deel.
- In paragraaf 6.2 onvolkomenheden AR wordt verantwoording afgelegd over Beveiliging Militaire Objecten. Hiermee geven we invulling aan de Motie Ellian (VVD).

Vertrouwelijk deel

- In paragraaf 3.1 Staat van het materieel wordt, op uitdrukkelijk verzoek van de IRF, verduidelijking gegeven aan het begrip materiele gereedheid.

Toelichting

- De SVD is een geïntegreerd verantwoordingsdocument dat sinds begin 2023 tweemaal per jaar (Verantwoordingsdag en Prinsjesdag) aan de Kamers wordt aangeboden¹ en daarmee meerdere afzonderlijke rapportages en Kamerbrieven vervangt.
- De SVD najaar 2025 kijkt terug op de eerste helft van 2025.
- De SVD is consistent met de (interne) Bestuursrapportage opgesteld, en is conform de Waardeketen Defensie opgesteld. Hiermee wordt consistentie van de SVD voor de lange termijn gewaarborgd.

¹ 1. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/toezeggingen/detail?id=TZ202209-104&did=TZ202209-104>
2. Kamerbrief 'Rapporteren voortgang bouwen aan een toekomstbestendige krijgsmacht' d.d. 15/11

Leeswijzer

Lezen:

- U wordt geadviseerd het voorwoord te lezen, dat uit naam van de BWP'n is geschreven. Hierin is de aansluiting gemaakt met de Defensienota 2024 en het strategisch narratief.
- Daarnaast staan in de samenvatting de belangrijkste punten vanuit de verschillende hoofdstukken beschreven.
- Paragraaf 2.1 Personeelsbestand. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de Motie-Nordkamp.
- Paragraaf 6.1 Vastgoed en ruimte. Defensie informeert de Staten-Generaal in de Stand van Defensie over ontwikkelingen in het vastgoedportfolio.
- Paragraaf 6.2 Onvolkomenheden AR. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de Motie-Ellian.

Scannen:

- Gehele document

Planning Proces

De tijdsplanning voor de SVD najaar 2025 ziet er als volgt uit:

4 september	Feedback BWP'n op SVD (in Word)
11 september	Aanbieden opgemaakte SVD Bewindspersonen
15 september	Laatste check + akkoord BWP'n opgemaakte SVD
16 september	Publicatie

Financiële overwegingen

Dit document betreft een rapportage en geen nieuw beleid. Er zijn zodoende geen financiële consequenties voorzien.

Juridische overwegingen

Dit document betreft een rapportage en geen nieuw beleid. Er zijn zodoende geen juridische consequenties voorzien.

Communicatie

Deze rapportage wordt op Prinsjesdag (op 16 september 2025) verzonden naar de Kamer. Er is overleg met DCO over de tekst en de opmaak van het document en bijbehorende (passieve) communicatielijn.

Informatie die niet openbaar wordt gemaakt

Het vertrouwelijke deel wordt vertrouwelijk gedeeld met de Staten-Generaal. Daarnaast worden persoonsgegevens van de steller gelakt vanwege de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

